

بکارئینانا فۆلکلۆر و کهله پوری د هۆزانین مهلا خه لیلی مشهختی دا

جوتیار اسماعیل نبی* و دهولهت محمهد ئەحمهد و کاوان اسماعیل خلیل

پشکا زمانی کوردی، کولێژا زانستین مروّقیه تی، سکولا زمان، زانکویا زاخۆ، هەرێما کوردستان-عیراق.

وهگرتن: 2016/05 پهسه ندرکن: 2016/08 بهلا فکرن: 2018/06 <https://doi.org/10.26436/2018.6.2.586>

پوخته:

ئەقە کۆلینە دەرپاره ی (پهنگه دانا فۆلکلۆری ل سەر زمانی ئەدهبی یی هۆزانین مهلا خه لیلی مشهختی) دایه . فه کولین بهحسی هه مه جۆری و هه مه پهنگیا فۆلکلۆری دکهت، دیسان کارتیکرنا بارودۆخ و رهوشا خراپیا ژیا نا وی وهختی یا هۆزانفانی نافبری و هه ره و بارودۆخ ژێ هێقیی ئەقی چهندی بوویه . لهوما دیاردا فۆلکلۆری ژێ بابتهکی گرنکه د بهره مهین ئەدهبی دا ب گشتی و هۆزان ب تایبهتی، چونکی فۆلکلۆر ژێ جۆرهکی ئەدهبی گرنکه د ئەدهبیاتا هه ره مهیلله تهکی، لهورا چهوانیا بکارئینانا فۆلکلۆری ل دهف هۆزانفانی ب شپوهکی تایبهتمنده ل دویف کاودان و رهوشا ئەو تیدا دهرپاز بووی. په یقی سهرهکی: فۆلکلۆر، کهله پور، هۆزان، مهلا خه لیلی مشهختی.

ئهلما نی بوویه، ئانکو فان دو نفیسه ران په یقا (فولکسکنده) (***) بو بابتهتی خوم بکارئینایه(1).

پاشی دقوانه گه کا دیدا په یقا فۆلکلۆر، وهکو زاراف ئیکه م جار ژلایی زانایی ئینگلیزی (ولیم جون تومس). د گوتاره کا خوه دا بو روژناما (ژی اپنیوم) ل (1846/8/22) وینا فه کی دی (امروز مرتون) به لاف کریه . پشتی دامه زانندا کومه لا فولکلۆرناستین ئینگلیزی ل سالا (1877) ئەق زارافه ژلایی ئەوان په سه ند بویه فه (2). سه بارهت په یقا (فولکلۆر په یقه کا لاتینییه لیگدایه ژ دو په یقی ساده پیکهاتییه، ب (FOLK) راما نا خه لک یان گه ل و (LORE) راما نا زانین و په ند ددهت واته راما نا فولکلۆر ب زانینا گه ل یا په ندی گه ل ددهت)) (3) پاشی په یقا فولکلۆر ل سه رانه ری جیهانی ب گشتی و دناق تهخ و چینی جفاکی چ توره فان یان نفیسه ریان فه کوله را به لاف بویه و گرنگیه کا زۆر پی هاتییه دان. ب تایبهت ل وه لاتین (ئهلما نیا، فره نسا، فه ندا، بریتانیا، ئیتالیا و سوقیت... هتد) گه لک وه لاتین دی گرنگی ب فولکلۆری خوه دایه و فه کولین ل سه ر کریه . ل دهق عه ره بان فولکلۆر ب زارافه کی نوئی دهیته ل قه له م دان، ئانکو ئەق ئیدییه م د فه ره نگین عه ره بیدا گه لکه کا فه نینه، ژبه ر فی ئیکی گه لکه زمانفانین عه ره ب هه ولدایه، زارقی (پقافه الاعوام) ، یان خقیات، لغه اعوام) ل جهی فۆلکلۆر بکاربینن. ئەوان ئەق چهنده دناق گوتار و روژناماندا به لاف کریه . ئانکو ئەو دبینن ، کو په یقا (پقافه اعوام) باشتره و پتر نزیکي په یقا فولکلۆره (4). ئانکو لدهق نفیسه ر و توره فانین عه ره ب ئەق ئیدییه م ب نافین جوداجود هاتییه نیاسین، لهورا ئەگه رین رازینه بون و پیکه کهفتنا نفیسه ران بو

1. پيشهکی

پهنگه دانا فۆلکلۆری ل سەر زمانی ئەدهبی یی هۆزانین مهلا خه لیلی مشهختی ئیک ژ بابتهین گرنکه دناق هۆزانین ویدا، چونکی زمان شیوازی دهرپینا هۆزانفانیه و چیدیبت ئەق شیوازه ل جه و جفاکه کی بو جه و جفاکه کا دی جیاوازیبت و هه ره هۆزانفانه کی تایبهتمندی یین خوه هه نه ژلایی شیوازی نفیسینا هۆزانیفه و بی گومان ژ هۆزانفانین دی هه مان جفاک یان جفاکه کا دی جیاوازه . ئەق فه کولینه ژ دو پشکان پیکه هیت: پشکا ئیکی چه مک و پیناسه و بهشین فولکلۆری وهوکارین بکارئینانا فولکلۆری د هۆزانیدا هاتییه بهحس کرن، پشکا دووی (پراکتیکه) رهنگه دانا بهشین فولکلۆری د هۆزانین نافبری دا.

1.1. فولکلۆر چه مک و پیناسه:

هه ره گه ل و نه ته وهک فولکلۆری خوه یی تایبهت هه یه . (ئەق سامانی پر بها و گرنگ هه تا سه دی هه ژدی ههچ گرنگی پی نه دایه . چ وهک کومکرن یانژی فه کولین ل سه ر فی سامانی نه هاتییه نه جامدان، لی پشتی سه دی هه ژدی ، ئانکو د سه دی نوزدیدا پتر پیک خوش بوو ژبوو فه کولینی ل سه ر فولکلۆری بهیته کرن. ئەق چهنده ل سه ر دهستی چهنده زانایه کان هاته نه جامدان ب تایبهت هه ره دو برایان (یاکوب گریم و فیلهیلیم گریم) (5) . فان دو برایان گرنگی ب فولکلۆری (مه تریالی، مه عنوی) دابوو، ب تایبهت ژ ل سالا (1812) کومه له کا په رتوکان به لافکر. فان په رتوکان کارتیکرنا مه زن ل سه ر جفاکا ئەو ورپی کر، ئەق په رتوکه ل سه ر چیرۆکین گه لیری و شلو فه کرنا میسولوجیا

* فه کولیری به رپرس.

ل سالا (1955) ل دور دهستنیشانکرنا به شین فولکلوری و په یوه نندی د گهل زانستین دی هاتیه نه نجامدان، گه هشتنه وی نه نجامی کو فولکلور ب ئاواپه کی گشتی ل سهر چار به شان دابه ش دبیت:-

1- که ره ستین مه تریالی وه ونه ر:- مه به ست پی ئه و که ره سته و کارین ده ستینه بین نه خشانندی خه لکی د ژيانا خو یا پوزانه کار پی کرین.

2- نه ده بی (سه زاری): نه و بابه تین ب شیوی زاره کی هاتینه گوتن و فه گومازتن .وه کو (نه فسانه، داستان، چیروک، ستران، گوتننن مه زنان، مامک، پیکه نین).

3- ره وشت و تیتالین گه لیری: نه و کار وکریارین ب ژيانا خه لکی فه گریډای بیت، وه کو (داوهت وشه هیان، ژن ئینان وشویکرن، خودانکرنا تهرش ته والی.. هند)

4- بیروباوه رین گه لیری: لایه نی هزری یا هر جفاکه کی ل هم مبر هه بوونی وسروشتی وه رتشته کی دژيانا واندا هه بیت⁽⁹⁾.

3.1. هۆکاریڻ بکارئینانا فولکلوری د هۆزانیدا:

سه بارهت دیاردا وه رگرتنا فولکلوری د هۆزانیدا مندهک هۆکاریڻ هه نه کارتیکن ل هۆزانفانان کریه، کو په نایی بو فولکلوری ببه ن و دناڤ هۆزانین خوه دا به رجه سته بکن. گرنکترین هۆکار نه هه نه:

1.3.1. هۆکاری هونه ری: لایه نی هونه ری روله کی سهره کی د پیکهاتا هۆزانیدا هه به، له ورا نه ره گه زین جوانی و سهرنج پاکیش د مندهک به شین فولکلوریدا دهینه دیتن ریځ خوشکه رین کو هۆزانفان په نایی بو ببهت و نویاتی ولقینی بده ته هۆزانی و دهه مانده مدا وینین جوان ژی چیدین. خاندنه فان بیزار نه بیت. ب ئاواپه کی دی ((شیانین گه له ک به رز ژ لای دهر برینی ولادانی و کارتیکنی دده ته هۆزانی))⁽¹⁰⁾.

2.3.1. هۆکاری رامیاری وجفاکی: بی گومان زولم و زورداری و مللانین هزری وجفاکی ورامیاری نه وین بدریژاییا دیروکی لدویف که سایه تیا کورد مای و کارتیکنرا لایه نی دسته لاتی و نه هیلان و ریگری هه مبر په یفا راستی وئازادی ژ لای هۆزانفان به پته گوتن، ل وی ده می هۆزانفان نه چاره ریکه کا دی ژی په یفا بکه ت ب مه به ستا هندی هزا خوه تیدا فالابکه ت. ژ بهر فی به کی فولکلور باشترین ریځ بو ب تاییهت ژی نه فسانه وگوتننن مه زنان، کو بشیت په یاما خوه یا رامیاری یان ئاریشین جفاکی تیدا به رچاڤ بکه ت. بقی ریکی هۆزانفان شیاپه خوه ژ سانسورا دسته لاتی وجفاکی رزگار بکه ت/ بیی کو ئاریشه و گرفت بکه فنه دریکا ویدا. هوسا هۆزانفان شیاپه لایه نین فولکلوری بکه ته جهی ئارامگه می وخوجهیا هزری ویوچونین خوه تیدا دهر بریریت.

زاراڤی (فولکلور) نه وه کو نه ه زارافه بی نه وروپیایانه و ژ نه وروپا دهر بازی وه لاتین وان بویه. ژبه ر فی به کی وان نه دفا نه ه زارافه دناڤ وه لاتین عه ره بی دا به لاف ببیت. هه ر ژ بو فی چه ندی وان مندهک زارافین دی وه کو (تراپ الشعبی، ماپورت الشعبی) بکارئینایه. واته ژ بهر به رفه هییا بابه تین کو دکه فنه دچارچوفا فولکلوریدا و دهرکه تنا ریباژ وقوتابخانه یین نوی بوویه جهی گه نگه شی و دان وستاندی ل دهف زانا و بسپوران د وارین جوډا جوډا دا، نه فجا هه ر زانایه کی ب هزر و بیروباوه ر وشاره زایی و بسپورییا خوه فولکلور پیناسه کریه. د فرهه نگا (ویست) دا فولکلور وها هاتییه پیناسه کرن ((نه و که ره سته یه کو ژ نقشه ک بو نقشه کی دی ده پته فه گوماستن))⁽⁵⁾.

نه فی پیناسی ئامازه ب وی چه ندی دایه کو هه ر که ل وپه له ک ژ سه رده می که فن گه هشتیه مه ب فولکلور ده پته نیاسین. (الکساندر گراب) دبیتیت: ((فولکلور زانسته کی دیروکییه، له ورا دفت به پته پاراستن و بیته بنواشه بو نه ده بی پیشکه فتی))⁽⁶⁾. هه ر دگه لدا دفی بیافیدا فولکلور و زانستین کو مه لایه تی په یوه ندییه کا موکوم دگه ل ئیک هه به. دشیانداپه هاریکاریا ئیک و دو (هه فدو) بکن ژ بو شلوڤه کرنا نه وان دیاردین جفاکی. سه بارهت فولکلوری (ئارشرتابلوره) دبیتیت: ((فولکلور نه و که ره سته یه، چ ب رییا ئاخفتنی، یان نه ریه ته کی یان راهینانی، کو ژ نقشه کی بو یی دی ده پته فه گوماستن. چ ب شیوی حیکایه تا، یان ستران ومه ته ل وگوتننن مه زنان، یانژی هه ر که ره سته کی دی ب رییا په یفا دهر برینی بکه ت، یان ب شیوی ئامیره ک و بیروباوه ر و جه فه نگ، یان چاقلیکرنا هه ر کاره کی بیت))⁽⁷⁾. ب دیتنا وی نه هه می فولکلوره. ل مندهک پیناسین نوی ژلایی زانایین فولکلور یفه ب تاییهت زانایین نه نترپولوجیا ره وشه نبیر یفه هه نه پتر گرنکی ب بابه تین سهر زاری دده ن. وه کو (ولیم باسکوم)^(***) ئیک ژ زانایین نه نترپولوجیا نه مریکیه دبیتیت: ((فولکلور نه فسانه و حیکایه تین مللینه ب هه می جوړین خوه فه وگوتن و مه ته ل و سترانین مللی و منده کین دی کو ب رییا په یفی ده پته دهر برین))⁽⁸⁾. خالا گرنک ل فی ری پید فیه ئامازه پی بده ن زانایین نه نترپولوجیا پتر گرنکی ب بابه تین سهر زاری دایه وه ک به شه ک بو فولکلوری.

نه نجامی نه شان چند پیناسین هه مه جوړی ژلایی که سین تاییه تمه ندیین فولکلوری هاتینه کرن نه م گه هشتینه فی پیناسی فولکلور به ره می هزوو بیرو چالاکي و لفینا هه ر ملله ته کیه، کو بو قوناغه کا ژیانی فه دگه ریت، نه ه به ره مه ب ریکا بیردانکی یان چاقلیکرنی یان راهینانی ژ نقشه ک بو نقشه کی دی هاتیه فه گوماستن.

2.1. به شین فولکلوری:

ل دور به شین فولکلوری نه وین دکه فنه دچارچوفا فولکلوریدا و نه وین په یوه نندی ب زانستین دی فه هه ن د کونگرا (ارنهایم) نه و ل هولندها

2. ئەدەبی فولکلوری

ئەدەبی فولکلوری ل سەر چەند جوۆران دابەش دبیت، وهکو (ئەفسانە، داستان، چیرۆک، گوتنن مەزنان، ستران، مامک، پیکەنن).

1.2. ئەفسانە:

پەیدا بوونا مروقی ل سەر عەردی ودیتنا دیاردین سروشتی و چەوانیا درست بوونا گەردونی و ئەو پرسین د میشکی مروقی پەیدا بووین، و نه بوونا چ زانستەک بەرسقا درست بەدەت، ژبەر فی یەکی ترس و دودلی ل دەف مروقی دیار بوو، لەورا ب هزرا خو یا ساده شیاپه وان دیاردا پاقەبکەت و بەرسقا پرسین خوه بەدەت. داکو جوۆرە ئارامیپه ک ل دەف خوه پەیدا بکەت . (واته ئەو چیرۆکین خوداوەندان و بین سەیر و سەمەر ب بوونه بەرسقەک بو مروقی بەری، لەورا ئەفسانە و چیرۆکین خوداوەندان بین بەحسی دبروک و بوپەری سەردەمی بووری دکن بو هوۆزانی گرنن. پەیوەندیا ئەفسانی ب هوۆزانی ئەوه، هوۆزانی ب پیکا بابەت و هیمایین ئەفسانەیی دشی تیکستی هوۆزانی ب خەملینیت، ژلایه کی دیقه بیروبووچوونین خو ل پشت هیمایین ئەفسانی فەشیریت و دەرونی خوه پی ئارام بکەت. ل دویف فی پولینکرنی لایەنین ئەفسانی د هوۆزانی رەنگفە داین دیار کەین. (کەسایەتیین ئەفسانی، گیاندارین ئەفسانی، ژمارین ئەفسانی، گیانەوه رین ئەفسانی، کەرەستین ئەفسانی) (12).

1.1.2. کەسایەتیین ئەفسانی: کەسایەتی رەگەزەکی سەرەکییە دناف ئەدەبی فولکلوری و ئەدەبی نقیسی و رولەکی بەرچاڤ بو پشیکشکرنا بوپەراندە هەیه. د ئەفسانیدا کەسایەتی یان قەهرمان ل گەل قەهرمانی رۆمان یان چیرۆکی جودایەک هەیه، ئانکو د ئەفسانیدا کەسایەتی پتر وان کریار و لقینا رادبیت، کو ژ کەتواری بلند تر بیت، ب هیمایین باشی یان خرابی دەیتە نیاسین، هەر وهکی د ئەفسانا کوردیدا گەلەک کەسایەتیین جوۆراوجوۆر دەیتە دیتن هەندەک لایەنی باشیی پینقە دیار و هاریکاریا چینا هەژار دکن دژی زولم زورداریی و لایەنی دیتەر کەسایەتی بین خراب ئەوین دژی مللەتی وهکو (ئەژدەها)، لەورا هوۆزانی د هوۆزانی خودا چەند جوۆرین کەسایەتین ئەفسانەیی بو مەبەستین جوۆرە خودا بەرجەستە کرینه. وهک:—

— زوهاک/ئەژدەهاک:

ئەو حاکی گەلەک زولم و زورداری ل مللەتی کورد دکر، لەورا وینی وی ل بەر چاقین مللەتی کورد ب خرابی و نەباش دیار دبیت، ژ بەر فی ئیکی د قوناغین دیروکیدا ئەف وینی خراب د دناف ئەفسانا کوردیدا رەنگفە دایە. هەر بو فی مەرمی هوۆزانی د هوۆزانا خودا نامازە ب

زوهاکی دایە وهک هیمما بو دژمنی سەرەکی

بی مللەتی کورد د سەرەدمی کەفن ونوکەدا.

وهره بیژە کو: زهاکی ژکی بوو؟

3.3.1. هوۆکاری ئەتەوهیی: هەر مللەتەکی فولکلوری خوه یی تاییبەت هەیه، پی دەیتە نیاسین و شانازی ب وی فولکلوری دبەت. چونکی مللەت هەست ب هەبوونا خوه دکەت . دزانیت خودان دیروکەکا کەقنە، لەورا فولکلور مینا کەلایه کی یه بو مللەتی هەمبەر هەر مەترسیهکا دەرەکی دژی وان ژبو نەهیلانا کیانی ئەتەوهیی، ژ بەر فی یه کی هوۆزانیان وهک تاکەکەس دناف فی مللەتی دا خو ب خودانی ئەفی فولکلوری د دانیت وب فەر دزانیت کو گرنگی ب فولکلوری خو بەدەت و پاریزیت ژئ نەمانی، ئەقچا هەستا ئەتەوهیی لدەف هوۆزانی هاندەرە کو ب ریکا هوۆزانی فولکلوری دناف هوۆزانی خوه دا بەرجەستە بکەت و بشیت رولی پاراستنا وان رادبیت. واته لقری هوسا خو دبیت ئەو هوۆزانی (چ پیزانین ژ دیروکا ئەتەوهیی و دیروکا فولکلوری ئەزانیت، وی شیان نینه دەربرینی ژ وژدانا هەقچەرخ بکەت، چونکی دویر کەتن ژ هشیاریا کەسایەتی پالدەرە کو ب کەسەکی نەشارەزا و غەریب ژ بو مللەتی وفولکلوری بهیتە دیتن) (11).

4.3.1. هوۆکاری دەرونی: ئەو بارگرنییا ژانی و دورهیلی و ئاریشه و گرفتەن هوۆزانیان توش دبیت، کارتیکرنی ل دەرونی وی دکن کو بکەقیته بەر خەم و کوفانان و هەست ب بیزاری و بەرزەبوئی بکەت، چونکی نەشیت ئەو جوانیا دهرز و میشکی ویدا هەیه د ژانییدا بینیت خەمین خو بی سقک بکەت. ئەف باردوخی هوسا وه ل هوۆزانی دکەت ژ دورهیلی دویر بکەقیت . هەول بەدەت بەرەف جیھانا فولکلوری بچیت، چونکی پتر راستی و ئارامی خوشی د لایەنی فولکلوریدا دبینیت، ب تاییبەت ئەگەر هوۆزانیان شارەزایی ل سەر ژایانا سادهیا گوندا هەبیت و لگەل وان ژیا بیت. ئەف چەندە ریک خوشکەرین، کو گەلەک لایەنین مادی و مەعنەوی دناف هوۆزانا خو دا بکاربینت.

پشکا دووی: رەنگفە دانا فولکلوری د زمانی ئەدەبی (مەلا خەلیلی مشەختی).

دناف مللەتاندە فولکلور سامانەکی گەلەک بەهایە و ژ نەشەکی بویا دیتەر دەیتە فەگوهاستن چ ب ریکا بێردانکی یان لقی و راهینانی هەردەم زیندی یه، لەورا هوۆزانیان شیاپه مفاپه کی باش ژ بەشین فولکلوری وەرپگرن، دناف بەرهمی خودەدا بەرجەستە بکن ب تاییبەت هوۆزانی، ئەقچا ل گورە فی تیگەهی د لگەریانەکی دا دناف دیوانا ناڤبری کەین ژبو پتر روهنکرنا لایەنین فولکلوری و بەجەستەکرنا وان ژلای هوۆزانی، هەر وهسا بو پتر دیارکرنا پەیوەندیا هوۆزانی ب فولکلوری کوردی و شارەزایی رەوشەنیریا هوۆزانی د فی بیافیدا دئخینە بەر بەحس و فەکولینی. ژلایه کی دیقه رولی هوۆزانی د پارستنا فولکلوری کوردی و تا چ رادە ئەف سامانی پتر نرخ و بها گرنگی پی دایە و د هەست ونەستا ویدا مایه ساخ و د هوۆزانی خودا بەرجەستە کرینه.

نہ بیژہ (مشہخت) ہ ہارو دینہ (د.م.خ.ل 49)

– پوستہ می زال:

پوستہ می کوری زالی ٹیک ژ کہ سایہ تیئین بہیژہ“ و شیانین مہ زن لدہف ہنہ۔ جاران دناف ٹاخفتین روژانہ دا قارہمانی و میرخاسی و زیرہکیا وی ب کہسہ کی دپتر دہیتہ شوہاندن یان دہمی کہسہ کریارہکا قارہمانی نہ نجام بدہت دبیزنی ما تو پوستہ می زالی۔ واتہ ل فیئرئ نیشانا زیرہکیا وی بو مہ دیار دبیت، کو چہند ہیژ وشیان ل سہردہمی خودا ہہ بوویہ، ژبہر فی یہ کی گہلہک چیروک ل دور ہیزا وشیانین وی د شہراندہ ہہ مہبری دژمنی ہاتیہ گوتن و فہ گیزران۔ ژ سالوختین پوستہ می زال ژ لایی پیکہاتا لہشی وقہبارئ کہلہخی وی ہوسا ہاتیہ گوتن، کو(ہہر ژ زاروکینیہ خودا خودان زہقلہک وکہلہخہ کی مہ زن ہہ بوو و ب تنی فیلی ہیژ وشیانین ہہ لگرتنا وی ہہ بوو)⁽¹³⁾، ژبہر فی یہ کی خارنا وی نہ وک مروڙئی ٹاسایی بوو، بہ لکو پیدئی ((ب گہلہک خارنی ہہ بوو، ددانہ کی دا خارنا پینج زہلامان دخار و زاروکینیہ دا شیرئ دہہ ژنان دخار ہہ تا باش تیر دبوو، دیسان گورزی وی 366 باتمانہ و ل دہمی داوہ شانده دژمنی خہلہ کین وی تیکچوون وئاگر دہر دکہفت))⁽¹⁴⁾۔ واتہ نہ فہ سیما و سالوختہ تیئین لدہف پوستہ می ہہ یں بوویہ جہئ پیزگرتنی وجہہ کی بلند دناف ہوز و نہ تہوہی خودا ہہ بیت۔ لہورا ہوزانغانی د ہوزانا خودا بہحسی میرخاسی و میرانی و ہیژا مللہ تی کورد کریہ وب روستم وزالی شوہاندیہ، ہہر وکی گہ ل کورد ژ نفشین فان قارہمانانہ و شیانین بہرز و بلند ہنہ۔

بو نمونہ:

ہہر بلند و کئل و کوک بہ تا بسہر عہورا بکہ فی

مللہ تی تہ شیرنہ ژان، ژ نفشی زال و پوستہ می.. (د.م.خ.ل 208)

ہہر دکہفندا مللہ تی کورد خودان غیرہت و جہسارت و میرخاک بوویہ، نہف چہندہ روژہ لاتناس و دیروکزانین قہستا فیئرئ کری د پرتووکیئ خودا ٹامازہ پیداینہ مینا(زہینہ فون وئسکہ ندر مہقدونی، فاسیلی نیکتین وتومابو۔ ہند)۔ واتہ ل فیئرئ ہوسا خویا دبیت، کو نہف زیرہکیا مللہ تی کورد بو بنیاتی وان دزقریت و دہستیکا ژیانہ وان دہمی وان ب چاف نہ ترسی و میرانی بہرگری ژ ناخا خو دکری، ژبہر فی یہ کی ہوزانغانی بہحسی قارہمانیا کوردان بو سہردہمی کہفن دزقرینیت و دیار کرییہ، کو وک روستم زال میرخاک و زیرکن۔ بو نمونہ:

سلیمانی سہری گیزرا، نہون مالبابی خوشمیرا

وہکی پوستہ می کوری زالی، نہ بیژئی ژ پار و پیژاری

(د.م.خ.ل 485) – کاوہی ٹاسنگہر۔

د دیروکا گہ ل کورد گہلہک کہ سایہ تی یئین زیرہک و ڈیہاتی رابوویہ پیخہ مہت بہرگری کرن ژ ناخا ولاتی و پزگارکرنہ مللہ تی ژ زولم و زوردارییہ دوژمنی، لہورا قارہمانی و میرخاسا فان کہسان بوویہ

نہ گہری ہندی گہلہک چیروک و چیفانوک ل دور میرخاکیا وان بہیتہ گوتن و فہ گیزران۔ (کاوہی ٹاسنگہر) ٹیک ژ وان کہ سایہ تی یئین ب ناف و دہنگہ د دیروکا گہ ل کوردا، کو شیبایہ گہ ل کورد ژ بن دہستی زوحاکی قورتال بکہت۔ لہورا (ژ بہر میرانی و ہیژ و زیرہکیا کاوہی ٹاسنگہر خہلکی ژ چارچووی دیروکی دہرئیختیہ و کریہ دچارچووی نہفسانہ می دا دناف نہفسانا کوردی ویا گہلہک مللہ تیئین ٹاریدا بہحسی فی کہسی ہاتیہ کرن، ل دہمی بہرامبہری ہیژا خراب راوہستیای کو نہ و ژی زوحاک بوو۔ ل دوماہی شیبایہ ب سہرکہفت و بوویہ ہیمایئ باشیی دناف نہفسانی کوردی وگہلین ٹاریدا)⁽¹⁵⁾۔ ہوزانغان د ناف ہوزانا خودا ٹامازہ ب نافئ کاوہی ٹاسنگہر دایہ وکو کہسایہ تیہک زیرہک و ب ناف و دہنگہ د دیروکا گہ ل کوردا۔ بو نمونہ:

نی نہم ژنفشی کاوہیین

ب ناف و دہنگہ وی رہین (د.م.خ.ل 238)

– نہ فراسیاب:

کہسایہ تیہک ب ناف و دہنگہ د دیروکا مللہ تی ٹرانیدا و ب قارہمانہ کی سہردہمی خو ہاتیہ نیاسین۔ ژبہر میرخاسی و میرخاکیا نہ فراسیابی خہلکی گہلہک چیروکیئ نہفسانہ می ل دور فہ گیزراینہ۔ د ناف نہدہبیاتن فارسی ب تاییہت ژی شاہناما فردہوسی ب تیرو تہسہل بہحسی وی ہاتیہ کرن، لہورا نہ فراسیاب ((د نہفسانہ وداستانین ٹیرانی دا نافہ کی گہلہک بہرنیاس و بہرہرلافتہ وب کہسایہ تیہک سہرہکی دہیتہ ہژمارتن و دناف داستانیدا ب پاشایی تورانیان دہیتہ نیاسین))⁽¹⁶⁾۔ لہورا ہوزانغانی ٹامازہ ب نافئ وی دایہ وکو ہیمایئ ہیژئ و خورگری و بہرخوہانا مللہ تی کورد ہہ مہبری دژمنی و شکاندنا زورداران، دیسان وی چہندئ دیار دکہت کو ہہر زولمہک و ستہمہک ل دژی گہ ل کورد ہاتیہ کرن بی بہرسف نابیت، بہلکو ب سہدان میرخاس و عہگید ہنہ دشین بہرسفا دژمنی بدہن و نہوی زولمی ب راوہستین۔ بو نمونہ:

نہم نہ دہستکورت و مرینہ، بی جواب

مہ ہنہ سہد روستم و نہ فراسیاب (د.م.خ.ل 481)

– قارون:

زہلامہ کی خودان مال و ملک و سہرمایہ دار بوو، چیروکا قارونی بو سہردہمی فیرعہ ونان فہ گہریت و ہہچاخی موسی پیغمبہرہ و ٹیک ژ کہسانین نزیکی وییہ۔ ژلایہ کی دیفہ د پرتووکا پیروژدا بہحسی قارونی د چہند سورہتان دا ہاتیہ کرن، وکو خودایی مہ زن دفہرموود(ان قارون کان من قوم موسی فیغی علیہم واتیناہ من الکوز ما ان مفاتحہ لتللو بالعصبہ اولی القوہ اژ قال لہ قومہ لاتفرح ان اللہ لا یحب الفرحین))⁽¹⁷⁾ رامانی فی ئایہ تی نہوہ ((ب راستی قارون ملہ تی مووسایی بوو، فجا خو مہ زن کر ل سہر سہری ملہ تی خو وستہم ل وان کر، و مہ ہند گہنجینہ دابوونی، ہہ تا پاکرنا

سه‌بارت په‌یفا ده‌جال ژ ((په‌یفا(دجل) هاتوو و ده‌جال په‌عنی زور داپوشهر، واته به ده‌جال نوابراه “چونکی زور حق داده‌پوشی به ناحق و درو))⁽²⁰⁾. دشین بیژین، خرابترین و ترسناکترین قوناغ د دیروکا مروٲایه‌تیبدا ل ده‌می په‌یدابونا ده‌جالییه، کو راستی و چاکی ویاکی ده‌ینه داپوشین به‌رامبه‌ری وی دره و خرابی دی سهرکه‌فن، هه‌روه‌سا د باوهره‌گلی کوردا نه‌وه ده‌جال ((ساخه و پشت چیاپی قه‌فقا دا دژیت))⁽²¹⁾. ژلایه‌کی دیفه ژبو نیاسینا ده‌جالی چه‌ند سیمیا و سالوخته‌تین وی ئامازه پی هاتییه دان، ب‌گوتنا(ته‌به‌ری) دپه‌رتووکا خودا دیار دکته کو ده‌جال ((مینا زه‌لامی ب دوو شاخانه ب هیزه ل سهر پشتا که‌ره‌کی ده‌یت و ده‌سته‌لاتی ل جیهانی هه‌میی دکته و حکمی وی بو ماوه‌ی چل روژان بتنی په‌... و پاشی که‌له‌خی وی یی ب هیژ ده‌یته ژناقبرن هه‌مبه‌ر هیژا مه‌سیح و مه‌هدی))⁽²²⁾.

ته‌ماشاکه قوم‌ریازی ته‌ماشاکه فی ده‌جالی

چییه مه‌قسودی ئازادی، نیهان کریه ل بن په‌رده (د.م.خ.ل.482)

دقی وینه‌یدا هوژانقان قبايه که‌سانین خراب و خوٲروش بده‌ته نیاسین نه‌خاسمه نه‌وین بزاقا تیکدان و ده‌ستپوه‌ردانا بیروباوه‌رین ئایینی دکهن و ل بن سیه‌را ئازادیی سه‌متا خه‌لکی ب گوهورین و ئایینی ئیسلامی ل به‌چاٲی خه‌لکی لاواز بکن. له‌ورا به‌رحه‌سته‌کرنا په‌یفا ده‌جال ب مه‌به‌ستا شه‌رخوازی و هیژا خراب ب کاره‌ینایه.

په‌ری:

ئیک ژوان بونه‌وه‌رین ب جوانیه‌کا زیده هاتییه نیاسین. د په‌رتوکین ئایینی ئاسمانیدا تابه‌ت ژی قورئانی که‌له‌ک ئایه‌ت ل سهر هه‌نه وب جوانی سالوخته‌تین نه‌وان به‌چاٲ کرینه، هه‌روه‌کو خودایی مه‌زن دفه‌رمووت((مُتَّكِنِينَ غَلَى سُرِّ مَصْفُوفَةٍ وَرُوحَانَاهُمْ بِحُورٍ عِین))⁽²³⁾، رامانی وی نه‌وه((بیٲ پالداینه سهر ته‌ختتت ریزکری و مه‌په‌ری بیٲ چاٲگریٲ کرینه هه‌قسه‌ریٲ وان))⁽²⁴⁾. په‌ری دناٲ نه‌فسانین جیهانیدا ((نه‌و بونه‌وره یی ل سهر ریبار وکانیکان و د ده‌ریاندا دژیت))⁽²⁵⁾، هه‌ر سه‌بارت په‌ری ده‌فسانیدا((هنده‌ک خانمیت نه‌فسانه‌بینه، دناٲ که‌قلی کوترادا دفرن وهر دم ل سه‌یرانگه و باغا دگه‌رن))⁽²⁶⁾، هوژانقانی چه‌ندین جارن په‌ری ب هیمایه‌کی جوانیی ب کارئینایه. هه‌روه‌سا دیار کریه، خه‌مل و جوانییا کچی ژ یا په‌ری و فریشتان بلندتره. بو نمونه:

مه‌دیتی نه‌و ل ده‌رافا کانیی بوو

نه‌حوری و فریشته ل جانیی بوو (د.م.خ.ل.359)

دوینه‌کی دیتر دا به‌حسی جوانیا کچی دکته و ئینایه ل ریزا په‌ریان. بو نمونه:

نه‌ٲ چ جوانه نزانم چییه

ئاده‌میزاد یا فریشت یا په‌ری (د.م.خ.ل.265)

کللیٲ وان ژی، بو ده‌سته‌که‌کا ب هیژا زه‌لامان یا گران بوو، و هختی مله‌تی وی(نه‌ویٲ باوهری ئیناین)گوتی: د سهردا نه‌چه و به‌تران نه‌په، ب راستی خودی چه‌ژ به‌ترانان ناکه‌ت))⁽¹⁸⁾. هه‌روه‌سا زه‌نگینیا وی وهر کو که‌له‌ک زولم و سته‌می ل خه‌لکی خو بکه‌ت و ناٲی ده‌نگی وی به‌لاٲ بن. هوژانقانی به‌حسی سیمیا و سالوخته‌تین قارونی ب گه‌نجین کوردان شو بهاندیه و مه‌به‌ست ژی نه‌و نینه، کو وهری وی بن، به‌لکو قبايه دیار بکه‌ت نه‌گه‌ر مه‌گه‌نجین و هک قارونی زه‌نگین هه‌بن بوچییه نه‌گه‌ر زولم و سته‌می ل خه‌لکی خو بکه‌ن. ده‌ما دبیزتیت:

گه‌ر ته‌گه‌نجیت شبتی قارونی هه‌بن

کوژیواخ بی یانی مام و کوپ هه‌بن

عه‌مری ته‌نه‌و نادریز که‌کاته‌کی

که‌س ژوان بو ته‌نه‌مالن ژان چیی؟ (د.م.خ.ل.493)

2.1.2. گیاندارین نه‌فسانه‌یی:

نه‌هریمه‌ن:

ئایینی زه‌ده‌دشتی یان ل سهر دو هیمایان په‌یدا بوویه ئیک ئاهورامه‌زدا لایه‌نی باشی و چاکیه دووی نه‌هریمه‌نه، کو ب هیمای خرابی و تاریاتی ده‌یته نیاسین و ب هیژین هه‌فرک دناٲ بیروباوه‌رین ئایینی زه‌ده‌دشتان ده‌ینه دیتن. په‌یوه‌ندییا قان هیمایان ب نه‌فسانی نه‌وه، (دناٲ نه‌فسانا کوردیدا جه‌کی که‌له‌ک مه‌زن فه‌گرتیه... و هه‌رده‌م ره‌نگه‌دانا ململانا هزا باشیی و خرابیی دانه))⁽¹⁹⁾، واته نه‌هریمه‌ن هیژا خرابه و جهی وی دناٲ تاریاتی وشکه‌فتانه و هه‌رده‌م ریزگره هه‌مبه‌ری باشیی دناٲ جفاک و ملله‌تاندا و چه‌زا ئازراندی و نه‌خوشیان دناٲه‌را مروٲاندا په‌یدا هه‌یه، ئانکو دشین بیژین هه‌می کارو کریار و لقینین نه‌هریمه‌نی خرابکاریه و ب دژمنی سهره‌کییی هیژا باش ده‌یته دانان. ژبه‌ر سالوخته‌تین کریٲ و کریارین خراب ل ده‌ٲ نه‌هریمه‌نی دناٲ نه‌فسانین کوردیدا ده‌ینه دیتن، هوژانقانی ئاٲبری مفا ژ نه‌قی هیمای نه‌فسانه‌یی و ده‌رگریه و دناٲ که‌له‌ک هوژانین خودا به‌رحه‌سته کرینه، نه‌ٲ چه‌نده ژی بو هوکارین سیاسی و جفاکی و ده‌روونی فه‌دگه‌ریت، له‌ورا نه‌هریمه‌ن، وهر کو هیمایه‌کی خراب بکارئینایه و ب دژمنی و داگیرکه‌ر و خرابکار و نه‌و که‌سین زالم و زوردايي ل گه‌ل ولات دکهن دیار کریه. بو نمونه:

کوره‌مار نابینه کوتر، هریقی دبیته شیخ

گورگی هار نابینه سوٲی نه‌هریمه‌ن نابیته یار

(د.م.خ.ل.47)د

فی وینه‌ی دا هوسا خوٲیا دبیت ب دریزاهیا دیروکی ملله‌تی کورد قوربانی و کوشت داینه، ژ پیخه‌مه‌ت ئازادی و وهرگرتنا مافی خوٲی دژمنی که‌لی کورد به‌رده‌وام هه‌فرکیی د گه‌ل دا کریه و نه‌هیلاینه نه‌ٲ ئارمانجا وان ب ده‌سته‌فه به‌یت.

ده‌جال:

- پیرهه فی:

ئیک ژ وینه یین شه رخواز و خرابکاری دناڤ چیرۆک و ئەفسانە یین ملله تاندا ب تایبەت ژێ دئەفسانە یین کوردیدا بەرچاڤ دکه قیت. پیرهه فی د ئەفسانیدا ب پۆله کی درندانە و وب ترس رادبیت وهه می ده می بزافا دکەت نه خووشی وهه فرکیی دناڤه را هیزا باشیی پیدایه کهت. دیسان هیزه کا مەزن ل دهڤ هه یه، کو دشیت (خه لکی ب پیکا سیربه ندیی خاپینیت، ب وینه یین جودا خودیار دکەت ژ پیخه مه تی وی چه ندی ئارمانجا خو یا هوڤانه دهستقه بیت، ئانکو هه بونه کی پر درنده و شه رخوازه و زیده بی بهخته و به خیل وب فیل وفندین خوه گه له ک کارین هوڤا دکەت⁽³³⁾. هوڤانغانی پیرهه فی بتنی، وهه کو هیمایی لیکچواندن دناڤ هوڤانا خودا ب کارئینابه. بوئمونه:

سهرکه ملهتبان ببینه، وهه ک ددانی پیرهه فی

قیچ دکەن هنجار دخانی، سهر مزان و هه م مساس (د.م.خ.ل. 243)

3.1.2. ژمارین ئەفسانەیی: گه له ک جاران دناڤ به ره مه یین ئەده بیدا ژماره دهینه دیتن، هه ر چه نده ژماره پتر دبیاڤی ماتماتیک وبابه تین ژماره یی دا دهینه بکارئینان، لی د ئەده بیاتاندا بو ئەوان بیروباوه رین ل دهڤ هه ر ملله ته کی دهینه دیتن وهه یین و دهینه بکارئینان. له ورا ئەگه ر بنیرینه هوڤانین مه لا خه لیل مشه ختی هوسا دیار دبیت کو گه له ک ژماره دناڤا هه نه لی گرنگترین ژماره (7، 3، 2، هه تده) گه له ک جاران دو باره دبن.

ژماره (2): ئەڤ ژماره ب ژمارین جوت دهینه نیاسین. له وما ژێ ژماره دوو نه وهه ک ژماره ئیکه، به لکو دو روی یا نیشا ددهت باشی و خرابی. ژلایه کی دیڤه ژماره دوو (ژماره کا ئەفسانە یی دهینه نیاسین و ئەڤ ژماره گه له ک جاران دناڤ ئەفسانە و بیروباوه ر و دابو نه ریتین جفاکیدا بکارهاتییه) ⁽³⁴⁾. هه ر ده رباره ی ژماره دوو وهه کی (به رامبه ر راهه ستانی هیزێ خیرو شه ر و شته دژبه یه کان به رچاو دکه وی) ⁽³⁵⁾. ژبه ر فی یه کی ژماره دوو دناڤ دیوانا نافبری دا چه ند جاران دو باره دبیت بوئمونه:

نه جاره که دوو جار نه سی جار نه چار (د.م.خ.ل. 295)

داروبه ر هه ر ما به لاڤ وهه م مه دوو شه قله و هه لاش (د.م.خ.ل. 298)

دی وهرن دا کوم ببین ئەم ناڤ کلیسایێ دوو جار (د.م.خ.ل. 304)

یه ک ل دوو یه ک وا بخون وبی خودانن به رخ وکار (د.م.خ.ل. 278)

ژماره (3): ئەڤه ب ژمارین کت کت دهینه نیاسین و دابه شکرئیدا ئیک ونیف دی ژبه ر مینن. ل دیوڤ بیروباوه ر ملله تان ژماره سه یی (ژماره کا پیروزه، خه لک هه می ب چاڤه کی خیرئ و خوشیی به ری خو ده ته فی ژمارئ) ⁽³⁶⁾. ئانکو هه ر ملله ته ک ب چاڤه کی ته ماشه ی فی ژمارئ دکەت هه می ژێ بو مه به ستا خوشیی بوویه. دی پهرتوکین پیروژین ئاسمانیدا ئاماژه ب فی ژمارئ دایه هه ر وهه کو

دقان نمونین سه ر دیدا دیار دبیت هوڤانغانی په ری ب هیمایی جوانیی ب کارهینابه و پتر ژ بو مه به ستا هه قبه ر کرنی بوویه. ژلایه کی دیڤه ل هه ر جهه کی دیتنه کا هه ی بو جوانیا کچی ل جهه کی بلند تر و ژ په ریان و ل جهه کی دیتر ئینابه ل پیزا په ریان د جوانیدا.

- شهیتان:

شهیتان د بیروباوه رین ئابینین ئاسمانی هه ر ئیک بشپوه یه کی خویا کرییه، مینا ته ورات (کو مار کرییه شهیتان ئەوی ئادم وحه وا سه ردا برینه) ⁽²⁷⁾. دئینجیلیدا (شهیتان وهه کو هیزه کا شه ری هاتیه) ⁽²⁸⁾. دئابینی ئیسلامیدا وهه کو فرشته کی بو لی پشتی فه رمانا خودایی مه زن بجه نه ئینای ب شهیتان و خرابکار هاتییه نیاسین، ئانکو (هه ر کارو کریاره ک نه باش مینا دره و سه ردا برن ب کار و کریارین شهیتانی دهینه هژمارتن) ⁽²⁹⁾. له ورا هوڤانغانی شهیتان ب هیمایه کی خراب د هوڤانا خودا ب کارئینابه. بوئمونه:

چیکا هه شتییه، وهه کاله قیره

ناڤ مه نه هیلن، شهیتانی پیره (د.م.خ.ل. 135)

نافبری د فی وینه یی دا به حسی مروڤن خراب و بیانی دکەت ب تایبەت مه جوسیان ئەوین دناڤ مه دا دژین و بزافئ دکەن خه لکی سه ردا ببه ن و هه فرکیی دناڤه را پیدایه بکه ن.

- عه فریت:

که سه کی ئەفسانە یی دهینه نیاسین و دناڤ ئەفسانین ملله تین روژه لاتی و روژئاڤا وینه کی خراب و نه باشیی دژمنکار دهینه دیتن. ژ لایه کی دیڤه د پهرتوکا پیروژدا ئاماژه ب ناڤی عه فریت هاتیه دان ل ده می خودایی مه زن ده رموود (قال عفریت من الجن انا اتیک به قبل ان تقوم به من مقامک وانی علیه لقوی امین) ⁽³⁰⁾ رامانی فی ئایه تی ئەوه (عه فریته کی ژ ئەجنه یان گوڤ: ئەز دی بو ته ئیم، هیژ تو ژ دیوانا خو نه رابووی، و ب راستی ئەز بو ئینانا ته ختی خوندکاریی خودان شیان و ئەمیم) ⁽³¹⁾. ئەگه ر به ری خو بدینه چیرۆکیین ئەفسانە یی دببین، کو عه فریت ب گه له ک وینه یین جودا دهینه دیتن وهه کو (ئجنه، شهیتان، جادوگه ر. هه تده) و ئەڤ وینه هه می بو مه به ستا خرابی و زیاگه هاندینیه، هه ره سا (نۆز جاریش له رووی لیکچواندن وه شهیتان و عفریت و ئیبلیس وهه کو نازناو شوینی یه ک ده گرنه وه) ⁽³²⁾. سه باره ت سالوڤه تین عه فریتی، وهه کو که سه کی ئەفسانە یی خودان هیژ وشیا نه وهه فرکه کی پکویه و ب سه هه مه، له ورا هوڤانغانی نافبری عه فریت ب هیمایی خراب و دژمنکار دناڤ هوڤانا خودا به رجه سه ته کریه. واته ژ به ر کاودانین وی سه رده می و نه بوونا ئازادیا ده ربرینی کو ب ره نگه کی راسته و خو ناڤی دژمنی ملله تی کورد ببینیت، په نا بو هیماییین ئەفسانە یی بریه. بوئمونه:

ئهو چ چاره ئەهه ریمانن، ته ل مه یی راست ئینای

ئهو چ لمبوژن، چ دیون، ئەو چ عه فریتن، ده وال؟ (د.م.خ.ل. 170)

شندوی هه فتی سالی وهکی که ری ره دالی (د.م.خ.ل. 255)
هه تا هه فت سال د حه بسی دا وهفات کر (د.م.خ.ل. 271)
2.1.4. که سیین نه فسانه یی:

دئو:

که سه کی نه فسانه یی د چیرۆک و چیفانۆکین فولکلۆریدا دهیته دیتن. ژ
جوړین هه بوی سیه م و ب ترس و گه له کی مه زن و ب هیژ دهیته
زانین. د بیروباوه را چه ند ملله تان ل دۆر نه فی هه بوی دبیزن ((هنده ک
خارنی دانیه بهر ده ری مال بو وی چه ندی دئو بهیت بخوت داکو ژ
شهر و زیانین وی خلاس بین))⁽⁴⁵⁾، دئو د نه فسانا کوردیدا ب وینه کی
خراب و دژمنکار دهیته دیتن و هه رده م ریگره هه مبه ر هیژا
باشی، تانکو ئیک ژ لایه نگرین هیژا خرابه، کو بزافی دکه ت هه فرکی
ل گه ل هیژا باشی بکه ت و زیانی ب گه هینتی، له ورا هوژانغانی د
هوژانا خوڤا دئو ب هیمایه کی خراب دایه نیاسین. ناڤبری د قوناغه کا
پر سه خت و دژوار دهرباز بوویه، نه شیا به ب ئازادانه به حسی دژمنی
گه لی کورد بکه ت کو ل وی ده می رژیم دیکتاتورا عراقی ژ دژمن
سه ره کیی کوردان بو، له ورا وینی دئو لیکچواندیه ب دژمنی گه لی
کورد. بو نمونه:

دئوی به دکار و په لید وئهی خودی روو ره ش کری

هیچ بزاف بو مه نه هیلا ئەم د خوڤا چرمسین

(د.م.خ.ل. 37)

هه ر ب مه به ستا کارهینانا هیما یی دئوی دناڤ هوژانین ناڤبری دا، د
فی پارچه هوژانیدا به حسی زولم و زۆردایا دژمنی و کریارین وان یی
هوژانه هه مبه ر گه لی کورد دکه ت. بو نمونه:

دهڤ و ددانا دی ل مه شکینیت

ب تیتال وتانا ئەم تی برینه

دئوک خرابه، دورپه ند، مروڤخور

زریاب نه بابه، ده ست نه هه لینه !! ؟ (د.م.خ.ل. 229)

- سیمه رخ:

بالنده کی نه فسانه یی دناڤ نه فسانه یین ملله تاندا ب ئاوایه کی
به رفره دهیته دیتن. ب باوه را ملله تان ل دۆر نه فی بالنده ی و په یدا
بوونا وی هاتیه گوتن (سیمه رخ بالنده که هه ر 500 سالا چاره کی دناڤ
خه لکی دا دیار دبیت و ل دوماهیا ژیی خوه دچپته سه ری چیا به کی
خوه دسوژیت و چاره کا دیتر سیمه رخه کی نو ی ژ خولیا وی په یدا
دبیت)⁽⁴⁶⁾. ژ سالوڤه تین نه فی بالنده ی نه وه (که له خه کی گه له ک
مه زن هه په، کو شیانین هندئ هه نه فیله کی راکه ت و بخوت)⁽⁴⁷⁾،
هه ره وه سا د نه فسانا کوردیدا پۆله کی باش هه په و هه می ده ما (دبیته
نه گه ری زگار بوونا که سه کی خوه دان کیشه و سیمه رخ هاریکاریا
مروڤی باش دکه ت نه خاسمه نه وین ته نگاڤ و بی ری وان ده لیفاندا
په یدا دبیت بو مه به ستا هاریکاریی و زگار کرن مروڤی باش ژ

خودایی مه زن دفرمود ((إِن أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا
بِثَالِثٍ فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُم مُّرْسَلُونَ))⁽³⁷⁾. پامانا وی نه وه (وه ختی مه
دو پیغه مبه ر بو نه وان هنارتین نه وان هه ردو دروه ین دانایین، یی
سییی بو پشته فانی یا وان هنارت، وگوتن: ب راستی ئەم بو هه وه
بیته هاتینه هنارتن))⁽³⁸⁾. گرنگیا و پیروزی فی ژماره ل دهڤ خه لکی
نه خاسمه هندییان، کو دناڤ بابه تین نه ده بی زی چ نفیسی یانژی
فولکلۆری ره نڤگه ده ت و دیواره بن، له ورا هوژانغانی دناڤ دیوا خو هه
گه له ک جارن نهڤ ژماره ب کارهینایه و هوسا دیار دبیت ژماره سی
گرنگیا خو لدهڤ ناڤبری هه بویه. بو نمونه:

به ختی خو نه ز نا خراب که م، به س نه وان سی تشت هه نه
(د.م.خ.ل. 305)

سی تا په رستی دده ت (د.م.خ.ل. 222)

ته میر بوچی دکوشتن چار و سی سی (د.م.خ.ل. 262)

سی سیخورن چارپاسدار سی زی که ری ل گارانی (د.م.خ.ل. 264)
ژماره (7): ژماره هه فت ژ نه وان ژمارین کت دهیته نیاسین. هه می
میلله تان گرنگیه کا باش ب فی ژماری دایه و گه له ک فه کولین دیڤچوون
بو کرینه ب مه ره ما ئاشکرا کرنا نهینی یین فی ژماره و نه و
نه گه ری، کو هه می نه ته وه ب دیتنه کا سه بر ته ماشه دکه نی و گرنگی
دانا هه ر گه له کی بو ژماره هه فت چیه، نه وه کو ((هه ر ژده می
په یدا بوونا مروڤا ل سه ر پوی عه ردی ژماره هه فت ژ نه وان ژمارین
پیروژ دهاته ری زکر))⁽³⁹⁾. نهڤه زی ده ستی کی پیدڤیه وی چه ندی
دیار بکه ین، کو په رتو کین ئابینی ئاسمانی گه له ک جارن نهڤ ژماره
دوباره دبیت، هه ره وه کو خودایی مه زن فه رمویه ((الذی خلق سبع
سموات کبآقا ما تری فی خلق الرحمن مغ تفاوت فآوج للبصتر هاک
تری مغ فگور))⁽⁴⁰⁾، پامانی وی (نه وه یی هه فت نه سمان ل سه ری ک
دانایین و رانایین، ودانان و رانان و چیکرنا خودی یا وه سایه چو
فیکنه کفتنی تیدا نابینی، چاڤیت خو بگیره تو چو تیک وده رزان ل
نه سمانان نابینی))⁽⁴¹⁾. دیسان ئینجلیدا ئاماژه ب ژماره هه فت دده ت
بفی شیوه ی ((وژا هه فتی خودی ژ وی کاری کری خلاس بو، روژا
هه فتی به ناخوڤه دا ژ کاری کری، خودی نهڤ پوژی ب به ره که ت و پیروژ
کر، چونکی خودی دفی روژیدا به نهڤه دان کر ژ هه می کاری خو یی
ئا فراندنی))⁽⁴²⁾، واته ((ژماره هه فت جازیه کی سیحری لای زوریه ی
گه لان هه بووه ولایان پیروزه))⁽⁴³⁾، چونکی ژماره هه فت ((جهه کی
گرنگ دمیزویا مروڤایه تیدا هه په، جوړه کی پیروزی پیڤه دیاره، له ورا
ده می بیافاندا نهڤ ژماره هاتیه

بکارهینان))⁽⁴⁴⁾. ژبه ر فی چه ندی دناڤ هوژانین ناڤبری دا ژماره

هه فت گه له ک ره نگان هاتیه دوباره کرن و ب ژماره کا پیروژ هاتیه
نیاسین. بو نمونه:

تو ل پشت هه فت کتوی خو لی، نه و دناڤ که فر و دار (د.م.خ.ل. 138)

پشت هه فت نه هالی عرفان (د.م.خ.ل. 221)

ته نڅاځیې⁽⁴⁸⁾ هوزانقانی ژ بهر وی غه ریښی یا دسینگی دا بو ولاتی و کهس وکاران و ته هه قال وهوگران، له ورا هیڅی وئومیدن خو دگه هینه سیمه رخې، کو بهیته ژ زیندانا ئو تیدا قورتال بکته و بگه هینته ناف هه قال و دوست یاران. بو نمونه:

سهر په ری سیمه رخې یان سوار بام

بلانی ئه ز هو په ست هه ژار بام (د.م.خ.ل 56)

- هو ما:

بالنده کی گه له ک جوان ب که له خ و بالکیش دهیته نیاسین. هه روه سا ژ نفسین بالندین گوشت خوړین، لی ئه هه بالنده بارا پتر هه ستیپان دخوت، ژ بهر فی چه ندی دبیژنی بالندی (ههستی خوړ). ئو سیمه و ساخله تین ل دهه فی بالنده هی نه دخازیته هندی ژ چارچو فی راسته قینه ده ریاز بیت، خه ک ب بالنده کی پیروژ ته ماشه دکه نه. ژ لایه کی دیغه ئه هه بالنده ((ب تنی د ئه فسانه داستانین فارسان ناهیته دیتن، به لکو د ئه فسانین مسری ویونانین ژی هه نه))⁽⁴⁹⁾، لی پتر ئه فسانه یین فارسان دهیته دیتن، ئانکو ((د ئه فسانین فارساندا جهه کی گرنگ و تایبته هه یه، دهیته زانین هه که سه ک ل ژیر سیه را ئه فی بالنده ی بیت هه می ده ما به خته وه ری د به هرا وی بیت، له وراب بالنده کی به خته وه دهیته نیاسین))⁽⁵⁰⁾. هه ر سه باره ت به خته وه ری و پیروژیا ئه فی بالنده ی ئه وه د ئه فسانین (که قندا هوسا به حسی ئه فی بالندی هاتیه کرن، کو ئه گه ر ل وه لاته کی قیابان شاهه کی بو خو هه لبرین، دا فی بالنده ی هه لافیزن ب مه به ستا وی چه ندی ک ل سهر سه ری کی دادا با دا ئه و کهس بیته شاه یان دهسته هلاتداری وی ملله تی))⁽⁵¹⁾، واته ژ بهر به خته وه رسالو خوتین جوان ل دهه بالندی هوما هه ین، هوزانقان شبایه مفای ژ فی بالندی ئه فسانه یی وه ریگریت و دنا هه هوزانکه خوه دا بهرجهسته بکته. بو نمونه:

راسته مروڤ پیر دبن، دل هه ری گه نج ولاره

لداری ناکه فن بیت، دل به ره وه ک هو مایی

(د.م.خ.ل 41).

دفی وینه ی دا هوزانقانی به خته وه ریاد ئه فینیی دا لگه له به خته وه ری هومایی ته قلی هه هه کریه، ئانکو چند ته منی مروڤی دریز بیت، د ئه فینداریدا هه ری گه نجه و پیر نابیت و هه رده م به خته وه ری به هرا مروڤی بیت.

5.1.2. که ره ستین ئه فسانی:

- جامی جه م (په رداغی جه مشیدی):

که رهسته کی ئه فسانه یی یه د ئه فسانه یین زوربه ی ملله تان دهیته دیتن. ب تایبته ژ ی د ئه فسانین فارسان، له ورا وان هنده ک نافیین دی بو ئه فی که رهسته ی بکاردهینان وه کو (جامی جه م- جامی جه مشید- ایینه گیتی نما- جام جهان نما- جام که یخسرو- جام جهان ارا- جام جهان بین- جام عالم بین))⁽⁵²⁾. ئه هه که رهسته ئه رکه کی باش د

تیدا نیشا بدهت. بو نمونه:

سه سه ری کوپ وشکیران هه ر چه فی به به رده وام

دا هه می کوردا ببینی تو دنا هه جامی جه م

(د.م.خ.ل 264)

3. داستان

به ره هه می کی ئه ده بیبه زمانه کی زور بهرز و بلنده و ب شیوی هوزان دهیته فه هاندن و دارژتن، ژ لایی دیرانقه یا دریزه واته داستان ((به ره هه میکی چپروکنا میزه، له فورم وینه دا، باری ژیان و بوونی گه ل وپیوه ندی کومه لایه تی و نه خشه ی به ره و پیشچوونی میژووی دهرده خا))⁽⁵⁴⁾. ئه و به ره هه، کو ب ژین و ژیارا هه ر ملله ته کیغه یا گریدایه، هه روه سا دیروکا ملله تان ژ چاخی که فن تیدا بهرچا هه دبیت هه ر وه کو دکیومینته کی پارستی ژ دیروک و ژیارا گه لان، له ورا داستان ب ئاویه کی گشتی دبنه دو جوړ گشتی و خو مالی مرهم ژ داستان خو مالی یا ملله تی بخویه، یا گشتی ئه وه ژ ملله تین دی وه رگرتین وه می کلتور و که له پوری ملله تی خو تیدا خه ملاندی، ئانکو ((هه ندی داستان هه یه که هاویه شه له نیوان چه ندین نه ته وه دا، به و و اتایه ی نه ته وه یه ک خاوه نی سه رکی داستانه ره سه نه که یه و رووداوه کان له ناو ئه و میلیته ولسه ر خاکی ئه واندان رووداوه و نه ته وه کانی تری دهره و به ری لیپان وه رگرتوه))⁽⁵⁵⁾. دهره باره ی داستانی و په نڅغه دانا وی ژ لایی هوزانقانی ناقبری قاره مانین داستانان وه کو هیمایی ئه فینداریی بکارئینایه و که سایه تیا خوه و ئه و باری دهره وینی ئه و تیدا ب قاره مانین داستانان شوبه اندیه. بو نمونه:

شه هه دره نڅه و زوری تاری، ئه ی (مشه خت) ی پیر وژار

چه ند دکم خه وکا مه ناهی، هه ر وه کی زمبیل فروشی

(د.م.خ.ل 153)

د وینه کی دیتر دا ناقبری ئاوازه ب چه ند قه هره مانین داستانی ئه فینداریی ددهت، کو دفان ویناندا پتر ئه فینا خو یا راست و درست ژ دل وده روونه کی سوتی و ماندی بوونی دیار دکته و هه مبه ری قه هره مانین داستانان شوبه اندیه.

بچویک بووم هنگی من زانی، که تم نافه تور وداغی ته

وه کی فرهادی مادی بوومتویی ئه قرو شیرینم (د.م.خ.ل 321)

رېزوسه روبه رین ملله تی وسه ربوړا بسه ری خه لکی هاتین دناڤ لاپه رین چیروکیدا به رچاډ دکه ښت. که واته ملله ت بخو دانره وچیز و خوښیږی ژئ ودرگريت. د هه مانده مدام په پام ودرگره. ملله تی کوردی ژئ وهک ملله تین جیهانی کومه کا چیروکین پر مفا هه نه، کو نافه روکا خودا کیتر نه بویه ژ چیروکین دیترین جیهانی ویا عه ره بی وگه له ک به ند و ناموزگاری تیدا هه نه، مفا په کی باش گه هینته ته خین دناڤ جفاکیدا. لږی هوسا خوږا دبیت، کو هوژانقانی شیا په مفا ی ژ چیروکین فولکلوری ودرگريت و به حسی هنده ک بابه تین گرنګ ب قابله کی هوژانکی فه هینیت. نافه ری د هوژانکا خودا بناڤی (ناخ پشتم) شیا په ئیش ونازارین گه لی کورد تیدا دیار بکته، هه روه سا به حسی بی پشتم ملله تی کورد دکته، کو بی پشته وچ که س نینه هاریکاریا وان بکته و برده وام زولم وستهم ل دهیته کرن. بو نمونه:

من دی سته مکاره ک به د، فه قهره ک دا بهر دارا

راست وچه پ کر ب پینا بن زک و بهر زه ارا

پین وه شانده ته نیشتا، هه ری دگوت ناخ پشتم

به حسی عه رده ک دی نه کر، ژ وان زهر ب ونازارا (د.م.خ.ل. 358)

2.3. په وشت و تیتالین کورده واری:

- ژن ئینان:

هه ر ملله ته کی په وشت و تیتالین خوږی تاییه ت هه نه و گرنګی پی ددهن و پیگرن و ب یاسایه ک نه ته وهی بو خوه ددانین. له ورا نه گه ر بنیرینه جفاکی کورده واری، کو ب دریزا هییا دیروکی پیگری ب په وشت و تیتالی خوږین کورده واری کریه تا نوکه ژئ ماینه، ژ نه وان رېزوسه روبه ران، کول دهډ کوردان هه ین نه و ژئ ژن هینان ب چه ند جوړه کا بوویه، واته جوړین ژن هینانی ب نه فی ره نګینه (پیگگوهورکانی و نهخت و په فاندن). ئیک ژ جوړین ژن ئینانی نهخت (قه له ن) ه، کو مه به ست پی نه و کوژمی پاره ی دهنی کچی بو مه رما وی چه ندی دا پیډقیاتیږی خو پی بکريت. ژ لایه کی دیغه د ئایینی ئیسلامیدا به حسی فی بابه تی ب تیر ته سل هاتیه کرن و دیار کریه کو نهخت ((ئیک ژ ماف و نه رکی ژنکیه و پیډقیه به ری شویکرنی نهډ نهخته بهیته فه برین، دا کو مافین ژنکی بهیته پاراستن، لی ژبه ر نه وی تیگه هشتنا خه له ت د جفاکی کوریدا بو بیروباوه رین ئایینی ئیسلامی وهک خواستنا نهختی، کو نه گه ر زنده نهختی بخوازیت، پتر سه نګ و بهایی خو جفاکیدا هه یه گه له ک ئاریشه بو کورکی چیدبون))⁽⁶⁴⁾، واته لږی هوژانقانی چه ند جارن نهډ شوی ژنهینانا ب نهخت د هوژانین خودا به حس کریه. بو نمونه:

نهختی ژنکا یان که ره ک بوو یان دوو لیره زیری زه ر

یانی که ر باره ک جهی بوو، هه م خه لات یه ک په ت و داس

(د.م.خ.ل. 245)

جوړه کی گوتنا به، کو دناڤ گه له ک ملله تاندا به ربه لاقه خه لکی پتر بو مه رما هیزا بیردانکی و تیگه هشتن و زانینا بکار ئینا په، ئانکو گوتنه کا مژاوی و لیډای و واتاداره ب شوی پرسی دهیته گوتن وی مه رامه ر دی به رسقی دهت. نهډ پرسه ب (په یفین سفک و لیډای و کورت و به روفاژی رامانی و ب سه روبه ر دهیته دارینتن)⁽⁶¹⁾. ئانکو نه و گوتنا سه رقه نه مه به سته، به لکو واتایا فه شار تیا کویر نه و مه به سته سه ره کی یا فی گوتنیه. واته مه به ست ژ مامکان ((سالوځدانان تشته کی گونجای ب سیمایین تشته کی دی ره نګه ژ سه رقه وه که هډ بن، لی ئاماره ب کویراتی و کاکلکا تشتان دکته، و نه بیرئینانا وان تشتا زارافی وان بی فه ره نګی))⁽⁶²⁾. ب پنگه کی دی ژئ هاتیه گوتن پتر ((ب شوی هوژانکی یان رستین کیش وسه روادار و پرتمه کا ریځکستی ل گه ل نافه روکه کا جوړجوړ جودا))⁽⁶³⁾ دهیته دارینتن.

دوور بویه نیژیک هیدی د حیله

دوول مه سیه، عه قلی مه گیله (د.م.خ.ل. 203)

دقی وینه ی دا نافه ری دوو مامک د هوژانا خودا به رجه سته کریه، و به حسی پیراتیا پیراتی خو دکته و گه هشتیه ژیه کی مه زن و ئیدی نه چاډ ماینه بدرستی بییت و ژ پیا فه لاوز بووی وشیانین ریغه چوونی نه ماینه.

4.1.3. ستران: ستران به شه کی گرنګ و که فنه د نه ده بی فولکلوریدا. هه ر ملله ته ک ئاواز و سترانا خو یا تاییه ت هه یه پی دهیته نیاسین، له ورا ملله تی کورد ژئ سترانا و موزیکا خو یا تاییه ت هه یه و هه می سیمایا و سالوچه تین گه لی کورد پیغه دیاره. سه باره ت سترانا فولکلوری په یوه دنیا وی ب هوژانین نافه ری فه نه و، هوژانقانی ب شاره زاییا خوده سترانا فولکلوری تیگه لی هوژانا خوده کریه. ئانکو هنده ک په یف و دهسته وازین سترانا فولکلوری دناڤ هوژانا خودا بکار ئینا په. بو نمونه:

نهډ چ کوفان، چ دهر دن

ره به نو، ژارو دلو

ته هه ناسه بوچی سه ردن؟

ره به نو، ژارو، دلو (د.م.خ.ل. 176)

د وینه کی دیتر دا هوژانقانی نافی هنده ک جوړین سترانین فولکلوری هینا په و هه ر ئیک د گوتنی دا شپوازی خو بی تاییه ت هه یه. نهډ وی چه ندی دیار دکته، کو نافه ری شاره زاییه کا باش لسه ر جوړین سترانا فولکلوری و سه لقا وان هه یه. بو نمونه: نارینکی بیژن ب ده گی نازک داوود ژ شه رما بیته چه بران (د.م.خ.ل. 107)

وهک دوو فریشته جار مه سه ما کر

لاوړه وپه سته ب ده نگی چه زینی (د.م.خ.ل. 115)

5.1.3. چپروک: چپروکا فولکلوری بشوی سهرزای دهیته فه گیران و به حسی ده می بوری دکته، ئانکو په نګه دانا ژین و ژیار و

زاروکيون، نه بوونا زارووکان. هتد) دا نقشتوکان چيکه ن دا کو ژ وئ گرفت رزگار بن و خه لکی باوهر پي دئینای وینگیر بوون، نه فجا هوژانقانی ب پیکا هوژانای په خنه ل قی دیاردا چیکرنا نقشتوکان نه وین دویر ژ باوهریا ئیسلامی دگریت. و دژاتیا خو هممه بر وان که سین فان کاران نه نجام ددن دیار کریه. بو نمونه:

خودایی من تو دزانی چند دست ته نگه نییه چاره
نقشتوکا بکاربینتم ژ بو دوو دهره می پاره (د.م.خ.ل 242)

ئیک ژ بیروباوهرین لده ف گه لک ملله تان دهیته دیتن نه وه، دهمی که سه کی نه ساخ بیت دی ب پیکا نقشتی یان سره دانا گورستانا مروڦین چاک و که سایه تیین ئیماندار دکن، ب دیتنا وان نه ف که سه بی پیروزه و دشیت چاره سره یان نه ساخی بکته.

نه ف دیارده ل ده ف کوردان ژي هه یه تا نوکه ژي نه ف مزره د میشکی خه لکی دا مایه و نه مریه و ل گه لک جهین جوڦا باوهری پي دئین نه ساخی دینه ده ف مه لای یان که سانی نقشتیان چیدکن داکو خو ژ وی نه خوشی قورتال کن. ژ بهر قی یه کی هوژانقانی د پارچه هوژانه کی دا به حسی قی دیاردی کریه. لده می به حسی نه ساخیا (ره وشه نی) دکته، یا نه ساخه و قه سته چند شیخ ومه لا و زیارتان کریه، به لی چاره نه دیتی، د هه مانده مدا قه سته وا که سان کریه نه وین نقشتوکان و چیدکن بو مه رما هندی چاره سره یان وی بهیته کرن. ل قیری مه به سته مه نقشتی و ریکن نه درست بو چاره کرنا هر دیارده کی یان نه و مزرا بی بنه ما لده ف خه لکی په یدا بووی تایهت نه وین دکه فنه قالبی سیربه ندیی و دژی بیروباوهریا ئیسلامی یان ئایین نه سماني بیت. بو نمونه:

چوونه سهر شینخ ومه شایبخ، مه رقه دی چند چاک و پیر
سهر ونه زریت بی ژمار دان، بز و مه پ سره زریکن
بازینه د و چند نقشتی چیکرن بو ره وشه نی

چده مه لا وشيخی ره شیدی که فله زهدی نافکورپی (د.م.خ.ل 364)

4.3. هونه و که ره ستن فولکلوری:

که ره ستن ماددی تایه کن ژ تایی فولکلوری وب پاشماوین که فنی باب وبایران دهینه زانین. له ورا هه رمله ته ک و جفا که کی ژبو ریقه برن و خوشکرنا ژيانا خوه گه لک که ل وپه ل بکارئینایه، چونکی ئیک ژ پیدقیاتی یین خه لکی بوینه، ژبه ر قی یه کی مروڦی بده سته خوه نه و که ل وپه ل چیکریه و بووی نه ریته ک لده ف خه لکی و هه ر نقشه ک ژ نفسی بهری خوه وان که ره ستان و هردگرن و دژيانا خوه دا کاردئین: له ورا د جفا کی کورده واریدا گه لک جوړ و ره نگین که ل و په لان ژلای خه لکیفه دهاته چیکرن و ژيانا خوه دا بکارئینان، چ وه ک (کارین دهستی یان خارن و فه خوارن، ئامانین خوارنی، جل و بهرگ، ئامیرین موزیکي، ئامیرین چاندنی، که ل وپه لی گیانه و هرا. هتد). له ورا

دقی وینه دا بو مه خو یا دبیت د جفا کی کورده واریدا نه خت خازتن ب گه لک جوړ و شیوه یان بوون. چ پاره یان ده وارا یان هه ر تشته کی ل بهر دست وپی چي ببیت داکه ته نه خت بو کوری ژنی پي ئینین.

ژنا جوان قه لک ن گرانه بزبان

هیچ ترسونک ناگه هته گه رده ن زهری (د.م.خ.ل 268)

دقی وینه ی دا هوژانقانی به حسی ژنا جوان و بهایی وی دکته کو چند ژن یا جوان و پیک و پیک بیت بهایی وی دی گرانتر بیت.

نافبری د هوژانا (نه خت و به خت) گه لک لسه ر قی مژاری راوه ستایه و په خنه ل قی دیاردی و چند دیاردین دیتر یین جفا کی کورده واریدا هه نه دگریت. و دچند وینین جوڦا دا نه ف بابه ته ئازراندیه و ئاریشن دکه فنه بهر سینگ کی کچ و کوران ب پاره یغه گریدایه به حس کریه .

بو نمونه: بلانی پیر وقور بیت

ژندار و چافی کوژ بیت

باشه کو پاره زور هه بیت

بو وی کچه جوانه (د.م.خ.ل 290)

دقی وینه ی دا دیا دبیت، ژبه نه بوونا ئازادیا دهر برینی و نه دانا مافی کچی بدرستی گه لک جارن کچ ب خورتي شویکریه بی کو چه ز وقیانا وی لسه ر وی که سی هه بیت. هه لبهت ئیک ژ وان دیاردان، کو د جفا کی کورده واریدا نه خاسمه ل گوندان هه بوویه، و هه می دهما باب و برا پیکر بوون هه مبه ر شویکرنا کچی بتنی نه گه ر ب رازیوونا باب وبرا بو.

3.3. بیروباوهرین که فن:

هنده ک هنرین دنا ف جفا ک و ملله تاندا به ربه لاقن. قه ریژا فان هزران بو سهرده می که فن قه دگریت تایهت دهمی مروڦان ب میشکه کی ساده لده وروبه رین خو دنیری بو شلوفه کرنا دیاردین فه شارتی، نه خاسمه نه وین بوینه نه گه ری نه خوشی و ترس ل ده ف مروڦی په یدا بیت، ئانکو بیروباوهر ((ژ تیغه هشتنا مروڦی ده ستنی کی بوویه ول هه ر هه کی د جیهانا به رفره و مژاوی مروڦ تیدا بیت دبینیت گه لک هه ستن دژوار به رامبه ر هیزا فه شارتی و سه رقه هه نه، سه ره رای وی چه ندی، هه ست ب کارتی کرنا وی ل ده وروبه رین خوه دکر لی نه دشیا ب پوهنی تیغه هیت))⁽⁶⁵⁾. ژبه ر قی یه کی مروڦی ب هه ر پیکه کا هه بیت ب هزرا خو یا ساده رازیوون و ئارامی بو خو په یدا کر. له ورا بیروباوهر (کومه کا هزرانه دمیشکی مروڦیدا په یدا دین و خه لک باوهری پي دئین و هه ست ب هه بوونا وی دکن و ژبو چاره کرنا قی ئاریشن هنده ک که س ب گیرانا پیوره سمان رادبن داکو نه وی گیانداری رازی بکن و چ زیانی گیانی نه گه هینته وان و ژ وان خلاص بیت)⁽⁶⁶⁾. ب ئاوابه کی گشتی بیروباوهر ((کومه کا کریار و ره فتار و هزرانه نه وین مروڦی و هرگرتین پیخه مه ت هنده ک بویره ران و کریارین روژانه روبرو دبیت))⁽⁶⁷⁾. بیروباوهر دژيانا روژانه دا و بو گه لک تشتان وه کو (نه ساخی،

3- ده‌وزانین مه‌لا خه‌لیلی مشه‌ختی دا بابه‌تین ئه‌فسانه‌یی ب پلا ئیککی و بابه‌تین داستان و گۆتینن مه‌زنان ب پلا دوی و سییی ده‌ین، چونکی نافیری به‌هراپتیریا هزر و بیرین خوه ب ریکا هوزانی و د چارچوقه‌کا ئه‌فسانه‌یی و داستان و گۆتینن مه‌زنان دا دنه‌خشینیت، ئه‌ف چه‌نده ژێ ژیه‌ر ئه‌و بارێ دهرونی بو کو هوزانفان تیدا ژیاپه، به‌لی دبیاقی که‌له‌پوری دا پترل سه‌ر بابه‌تی ره‌وشت و تیتالین جفاکی کورده‌واری راوه‌ستیاپه و بوچوناخوه دیاردکه‌ت و ره‌خنه‌کا ب هیژ ژ لایه‌نین نه‌رینی یین وان تیتالان دگریت، چونکی وه‌سا دبینیت ئه‌ف تیتالین هه‌ بویه ئه‌گه‌ری پاشفه‌مانا جفاکی.

4- ده‌ریاره‌ی که‌ره‌ستین فۆلکلوری، مه‌لا خه‌لیلی مشه‌ختی پتر گرنگیی ب که‌ره‌ستین چاندنی ب ریژه‌کا زور و که‌ره‌ستین خوارنی و خوارنیت کورده‌واری و که‌ره‌ستین دی وه‌کی که‌ره‌ستین میوزیکی و که‌ره‌ستین یاریکرنی ب ریژه‌یه‌کا کیمتر دایه، چونکی هه‌ر ژ که‌فندا و د ده‌سپیکا هه‌بونا میلیله‌تی کورد، جفاکی کورده‌واری جفاکه‌کی کشتوکالی بویه و خه‌لکین کوردستانی بژیویا ژیاپه خوه یا روژانه ب ریکا کشتوکالی په‌یداکیه.

5. په‌راویژ

*- یاکوب گریم دناقه‌ه‌را سالین (1863_1785) ژیاپه، فیله‌یلم گریم سالین (1859_1786) ژیاپه. زانابین زمانی نه‌ هه‌ر وه‌سا د فه‌کولینین میسولوجی و چیروکین گه‌لیری و یاساین که‌فن بناف ده‌نگ بویه . بو پیزانینین پتر بنیره: د. دورسون، نظریات الفولکلور المعاصره ، ترجمه و تقدیم: د.حسن الشامی ، د. محمد الجوه‌ری ، مکتبه‌ ملک فهد الوطنیه ، سعودیه، 2007، ص17-18.

** - فولکسکنده: ئه‌ف زارافه دناقه‌ه‌را سالین (1808-1806) ل ئه‌لمانیا دیاربویه ، تابییه‌ت پشتی برنتانو و فون ارنیم کومه‌کا سترانین گه‌لیری به‌لاف کرین. گه‌له‌ک پیناسه بو فی زارافه‌ی هه‌نه وه‌کو: لیگه‌پیان د ره‌وشه‌نیریا گه‌لان. یان شلوفه‌کرنا ژیاپه گه‌لیری. بو پتر پیزانین بنیره: فوزی العنتیل، فولکلور ماهو دراسات فی التراث الشعبي، ل32.

1- د. دورسون، نظریات الفولکلور المعاصره ، ترجمه و تقدیم: د.حسن الشامی ، د. محمد الجوه‌ری ، مکتبه‌ ملک فهد الوطنیه ، سعودیه، 2007، ص17-18.

2- فوزی العنتیل، الفولکلور ماهو؟ دراسات فی التراث الشعبي، دار المعارف، القا‌ه‌ره، 1965، ص15.

3- د. مصطفی مبارک، دلیل الباحت القطری لجمع الفولکلور، الدوحه ، 1985، ص35.

4- محمود الغبطه، اول استعمال فولکلور فی الفكر العراقی، مج:تراث الشعبي، عدد(5-6)، دار الحریه للطباعه، السنه‌ الثالثه 1972، ص7-8.

5- د. احمد علی مرسی، مقدمه فی الفولکلور، دار الثقافه ، القا‌ه‌ره ، 1975، ص34-35.

***- ولیم یاسکوم: ئیک ژ فولکلورناس وزانایی نه‌ترتوبولجیایی ره‌گه‌ز ئه‌میریکی یه، ل سال (1912 تا سال 1981) ژیاپه، ماستر ناما خو ل زانکو ویسکونس مادیسون وه‌رگریته، ول سال1939 ناما دکتورایی دبیاقی

هوزانفانی ئه‌ف که‌ره‌سته و که‌لوپه‌ل و خارنیت کورده‌واری دناف هوزانین خوه‌دا به‌رجه‌سته کرینه.

- ئامیرین موزیکی: ئه‌و ئامیرین د هه‌لکه‌فت و شه‌هیانا یان سترانین کوچک و دیوانا ده‌اته بکارهیانا. بو نمونه:

- ئاوازه‌کی بخوینم هه‌ر وه‌کی نای جه‌نگی (د.م.خ.ل.50)

- زورنا وکه‌یف وده‌وول ویکه‌ن هه‌له‌په‌رک وچویی (د.م.خ.ل.109) نه‌ کوهده‌ ده‌نگی شمشالی (د.م.خ.ل.120).

مه‌خفیاتان ئاشکرا که‌ن، لیده‌ن ته‌مبور و ساز (د.م.خ.ل.175).
- که‌ره‌ستین چاندنی:

ئو که‌ره‌ستین خه‌لکی دبیاقی چاندنان و ده‌رامه‌تی بکاردینان. نافیری د هوزانه‌کا خوه‌دا (مه‌تایی کورده‌واری، که‌فنه‌ ده‌ریپنه وکراس) نافیی گه‌له‌ک که‌ره‌ستین ه‌شک ویین چاندنی ئیناییه‌ چه‌ند نمونه بو که‌ره‌ستین چاندنی:

بیده‌ره و خه‌رمان و خیره (د.م.خ.ل.89)

چه‌کوچ و سندان ومله‌پب هه‌ر د ده‌ستی بو ته‌یه (د.م.خ.ل.168) گیسن و هه‌م بفر و داس و توک و به‌ندک، هه‌م نه‌جه‌خ (د.م.خ.ل.193)

- که‌ره‌ستین خوارنی و خوارنیت کورده‌واری:

هه‌ر ملله‌ته‌کی خوارنیت خوه‌ یین تابییه‌ت هه‌نه پی ده‌ینه نیاسین. و هنده‌ک خوارن هه‌فیشکن دناف گه‌له‌ک ملله‌تان دا ده‌پته دیتن و به‌رده‌وام ئه‌ف جوړه خوارنه دژیاپه روژانه‌دا ژلایی کابانیا مالی ده‌ینه ئاماده‌کرن. ژلایه‌کی دیفه هنده‌ک خوارنا روژ هه‌لکه‌فتن تابییه‌ت هه‌بون ئه‌ف خوارن د وان روژاندا به‌ینه چی‌کرن. هوزانفانی نافیی هژماره‌کا زور ژ خوارنیت کورده‌واری دناف هوزانا خوه‌دا دیار کرینه. بو نمونه:

ئه‌فرو مه‌ فیکا ب کولنده چه‌ندی نه‌رمه و بی زه‌غ‌ل

ترشکه جه‌ژنا عه‌یالی، سلکا قه‌د قه‌دکه‌ن ب داس (د.م.خ.ل.244)

مه‌ هه‌یه دان و کاک وگارس و گه‌نموک و که‌شک (د.م.خ.ل.245)

سه‌ر ستیریکی پر ژ همبان و دانه‌هیرک و دانه‌قوت (د.م.خ.ل.246)

4. ئه‌نجام

1- به‌هراپتیریا په‌گه‌زین فۆلکلوری ده‌وزانین مه‌لا خه‌لیلی مشه‌ختی دا ژ په‌گه‌زی (داستان، ئه‌فسانه، چیرۆک، گۆتینن مه‌زنان) بکاره‌اتینه، ئه‌ف چه‌نده ژێ بو ئه‌وی ژیاپه تال و نه‌خۆشیا هوزانفانی دزقریته‌فه، کو هۆکارین سه‌ره‌کی یین بکارئینانا وان بریتینه ژ هۆکارین سیاسی و میژویی و جفاکی و ئابوری و نه‌ته‌واپه‌تی. ب تابییه‌ت هه‌ستا نه‌ته‌وه‌یی و دویرکه‌تنا وی ژ جفاک و ملله‌تی هۆکارین به‌یژ بون . په‌نایی بو فولکلوری ببه‌ت.

2- زۆریه‌ی جارن دناف ئیک هوزاندا پتر ژ په‌گه‌زه‌کی فۆلکلوری ده‌پته دیتن، ئه‌فه ژێ دزقریته‌فه بو شیان و شه‌هره‌زایا هوزانفانی د داریتنا په‌گه‌زین فۆلکلوری د هوزانین خوه‌دا.

- 31- مولود ابراهیم حسن، قه‌ده‌غه‌شکینی، چاپخانا: سه‌رده‌م، سلیمانی، 2000، ل، 264.
- 32- تیلی ئەمین، ئەفسانە د شعرا هه‌فچه‌رخ دا، گ: ره‌وشه‌نبری نوی، ژ(110)، 1986، هه‌ولێر، ل، 186.
- 33- شقان جرجیس عبدالرحمن، ئەرك وره‌گه‌زین ئەفسانێ د چوار ورمانیڤ ده‌قه‌را به‌هدینان دا، ناما ماسته‌ری، کولێژا ئاداب، زانکویا ده‌وک، 2012، ل، 164.
- 34- د.مولود ئیبراهیم حه‌سه‌ن، قه‌ده‌غه‌شکینی، چاپخانا: سه‌رده‌م، سلیمانی، 2000، ل، 311.
- 35- حجی جعفر، چه‌ند فه‌کولێن ل دۆرمه‌م وزینا خانی، چاپخانا ده‌زگه‌هی ئاراس، هه‌ولێر، 2009، ل، 74.
- 36- سوره یونس، ایه: 14.
- 37- اسماعیل سگیری، تفسیرا ژیان، مطبوعه‌ دجله، 2006، ل، 441.
- 38- تارق شوکری خه‌مو، ژماره (3-7-40) د میتولۆجیا ئیزیدیان دا، چاپخانا خانی، ده‌وک، 2007، ل، 63.
- 39- سورة ملك، ایه: 3.
- 40- اسماعیل سگیری، تفسیرا ژیان، مطبوعه‌ دجله، 2006، ل، 562.
- 41- کتاب المقدس، العهد القديم، الاصحاح، سفرتوکین، ص 39.
- 42- د.شوکره‌ ره‌سول، نه‌هیتێ ژماره (7) له بیر و عقیده و نه‌ریتی میلیه‌ تاندا، گ: زامان، ژ(7)، کانوونی دووه‌م 1997، ل، 7.
- 43- شقان جرجیس عبدالرحمن، ئەرك وره‌گه‌زین ئەفسانێ د چوار ورمانیڤ ده‌قه‌را به‌هدینان دا، ناما ماسته‌ری، کولێژا ئاداب، زانکویا ده‌وک، 2012، ل، 116.
- 44- عبد الحمید یونس، معجم فولکلور، ص 397.
- 45- مجدی کامل، اشهر الاساطیر فی التاريخ، م: القبس للطباعة، دار المکتاب العربی، سوریا، 2003، ل، 169.
- 46- شقان جرجیس، ئەرك وره‌گه‌زین ئەفسانێ د چوار ورمانیڤ ده‌قه‌را به‌هدینان دا، ناما ماسته‌ری، کولێژا ئاداب، زانکویا ده‌وک، 2012، ل، 193.
- 47- تیلی ئەمین، ئەفسانە د شعرا هه‌فچه‌رخ دا، گ: ره‌وشه‌نبری نوی، ژ(110)، 1986، هه‌ولێر، ل، 186.
- 48- www.parsnaz.ir>news_detall_24116 هه‌ما پرنده‌ای ئەفسانە ای چگونه‌ بود؟
- 49- fa.m.wikipedia.org.wiki الاسطورة.
- 50- مسعود خالد گولی، فه‌هه‌نگا کلاسیکن کورد، ج: 2، ژ وه‌شانین ئیکه‌تیا نقتیسه‌رین کورد، ده‌وک، 2009، ل، 105.
- 51- fa.m.wikipedia.org.wiki جام-جم.
- 52- مسعود خالد گولی، فه‌هه‌نگا کلاسیکن کورد، ج: 2، ژ وه‌شانین ئیکه‌تیا نقتیسه‌رین کورد، ده‌وک، 2009، ل، 47.
- 53- د.عیزه‌دین مسته‌فا ره‌سول، لیکولینه‌وه‌ی ئەده‌بی فولکلوری کوردی، ل، 31.
- 54- سه‌نگه‌ر قادر شێخ محمه‌د حاجی، بنیاتی گێترانه‌وه‌ له داستانی (مه‌م وزین)ی ئەحمه‌دی خانی ورۆمانی (شاری موسیقاره‌ سپیبه‌کان) به‌ختیارعه‌لی دا، ده‌زگای توێژینه‌وه‌ و به‌لاکردنه‌وه‌ی موکریانی، چاپخانا خانی، ده‌وک، 2009، ل، 49.
- 55- عبدولسه‌لام نه‌جمه‌دین عبیدولا. شێرزاد سه‌بری عه‌لی، زمانغانیا تیوری، چاپخانا: حه‌جی هاشم، ده‌زگای سپیتریز، هه‌ولێر، 2011، ل، 76.
- 56- مسعود خالد گولی، چه‌ند گوێتین پێشینان بین وه‌که‌ه‌ه‌ ده‌ردوو زمانین کوردی و فارسی دا، گ: فه‌ژین، ژ(21)، ده‌وک، 2000، ل، 118.
- 57- محمد الملا عبدالکریم، فی الامثال الشعبیة الكردیة، م: تراث الشعبی، ع(3)، سنة‌ الاولی، بغداد، 1969، ص 49.
- زانستی مروفان ل زانکویا نورت ویسترن وه‌گرتیه‌، پاشی دبیته‌ ریقه‌ به‌ری موزه‌خانا زانستی مروه‌.
- 6- د.احمد علی مرسی، مقدمه‌ فی الفولکلور، ص 49.
- 7- بنیره: د.نادیه‌ عبدالحمید المدرداش. د.علا توفیق ابراهیم، مدخل الی علم الفولکلور (دراسة فی الرقص الشعبی) دار العین للدراسات والبحوث الانسانیة والاجتماعیة، مطبوعه‌ صحوة، قاهرة، 2007، ص 13.
- 8- احسن پللیانی، توظیف التراث فی المسرح الجزائری، رساله‌ دکتورا، جامعه‌ منتوری، قسنطینه، جزائر، 2010، ص 4.
- 9- د.ماجد محمد النعمانی، تویفا التراث والشخصیات الجهادیة والاسلامیة فی الشعر المقادمة، مجلة‌ جامعه‌ الاسلامیة، مجلد خامس عسر، عدد(1)، 2006، ص 47.
- 10- عبدالرحمن المنزوری، الاساطیر فی مم و زین خانی، مجلة‌: لالش، عدد(8)، 1997، ل، 21.
- 11- شقان جرجیس، ئەرك وره‌گه‌زین ئەفسانێ د چوار ورمانیڤ ده‌قه‌را به‌هدینان دا، ناما ماسته‌ری، کولێژا ئاداب، زانکویا ده‌وک، 2012، ل، 137.
- 12- شقان جرجیس عبدالرحمن، ئەرك وره‌گه‌زین ئەفسانێ د چوار ورمانیڤ ده‌قه‌را به‌هدینان دا، ناما ماسته‌ری، کولێژا ئاداب، زانکویا ده‌وک، 2012، ل، 130.
- 13- شقان جرجیس عبدالرحمن، ئەرك وره‌گه‌زین ئەفسانێ د چوار ورمانیڤ ده‌قه‌را به‌هدینان دا، ناما ماسته‌ری، کولێژا ئاداب، زانکویا ده‌وک، 2012، ل، 141.
- 14- مجمد رجا محمود زاده، در اسگوره‌ و حماسه‌ وزخم عمیق رستم، انتشارات کاروان، چاپ: دیداور، تهران، 1384، ل، 33.
- 15- سوره قصص، ایه 76، ل، 396.
- 16- اسماعیل سگیری، تفسیرا ژیان، مگبعه‌ دجله، 2006، ل، 396.
- 17- عبدالرحمن منزوری، الاساطیر فی مم و زین خانی، مجلة‌: لالش، عدد(8)، 1997، ل، 23.
- 18- شقان جرجیس، ئەرك وره‌گه‌زین ئەفسانێ د چوار ورمانیڤ ده‌قه‌را به‌هدینان دا، ناما ماسته‌ری، کولێژا ئاداب، زانکویا ده‌وک، 2012، ل، 166.
- 19- محمد ناصرالدین الالبانی (رحمه‌الله)، مه‌سیحی ده‌ججال وه‌ دابه‌رزینی پیغمبه‌ر عیسی (علیه‌ سلام) وه‌له‌سانی به‌ کوشتنی ده‌ججال، و: عبدالطیف احمد مصطفی، ج: 2، له‌ به‌لاکراوه‌کانی سایتی به‌هشت، 2008، ل، 4.
- 20- علی جزیری، الادب الشفاهی کردی، ج 1، ص 51.
- 21- د.عبدالحمید یونس، معجم الفولکلور، ص 285-286.
- 22- القران الکریم، سورة الطور، الایه: 20.
- 23- اسماعیل سگیری، تفسیرا ژیان، مطبوعه‌ دجله، 2006، ل، 524.
- 24- شقان جرجیس عبدالرحمن، ئەرك وره‌گه‌زین ئەفسانێ د چوار ورمانیڤ ده‌قه‌را به‌هدینان دا، ناما ماسته‌ری، کولێژا ئاداب، زانکویا ده‌وک، 2012، ل، 128.
- 25- تیلی ئەمین، ئەفسانە د شعرا هه‌فچه‌رخ دا، گ: ره‌وشه‌نبری نوی، ژ(110)، ده‌زگای ره‌وشه‌نبری و به‌لاکردنه‌وه‌ی کوردی، دار الحریة للطباعة، بغداد، سال (1986)، ل، 184.
- 26- د.قصی شیخ العسکر، اساطیر العرب قبل الاسلام وعلاقتها بالدیانات القدیمة، دار معد، دمشق، 2007، ص 186.
- 27- حجی جعفر، چه‌ند فه‌کولێن ل دۆرمه‌م وزینا خانی، چا: ئاراس، هه‌ولێر، 2009، ل، 91.
- 28- د.عبدالحمید یونس، معجم فولکلور، ص 155-156.
- 29- سورة نمل، ایه (39)، ل، 380.
- 30- اسماعیل سگیری، تفسیرا ژیان، مطبوعه‌ دجله، 2006، ل، 380.

شوکریه ره‌سول، نه‌هینێ ژماره (7) له بیرو عقیده ونه‌ریتی میلیه‌تاندا، گ:رامان، ژ(7)، کانونی دوهم 1997.

عبدولسه‌لام نه‌جمه‌دین عبیدولا، شیکردنه‌وه‌ی ده‌قی شیعره‌ پووی زمانه‌وانیه‌وه، ده‌زگای سپێزین، چاپخانا حه‌جی هاشم، هه‌ولێر، 2008.

عبدولسه‌لام نه‌جمه‌دین عبیدولا و شێرزاد سه‌برێ عه‌لی، زمانغانیا تیوری، چاپخانا: حه‌جی هاشم، ده‌زگای سپێزین، هه‌ولێر، 2011.

عیزه‌دین مسته‌فا ره‌سول، لیکولینه‌وه‌ی نه‌ده‌بی فولکلوری کوردی.

عومه‌ر ئیبراهیم عه‌زیز، له‌ نێو فولکلوری داب ونه‌ریتی کورده‌واری، گ:به‌یان، ژ(157)، ده‌زگای ره‌وشه‌ن‌بیری کوردی، هه‌ولێر، 1989.

ماهر به‌رواری، مه‌ته‌لوکانی، مکتبه‌ زیری، چاپخاناخانی، ده‌هوک، 2012.

ناصرالدین الالبانی (رحمه‌الله)، مه‌سیحی ده‌ججال وه‌ دابه‌رزینی پیغمبه‌ر عیسی (علیه‌ سلام) وهه‌لسانی به‌ کوشتنی ده‌ججال، و:عبدالکلیف احمد مصکفی، چ:2، له‌ لاوکراوه‌کانی سایتی به‌هشت، 2008.

مسعود خالد گولی، چه‌ند گوته‌نێن پێشینان یێن وه‌ که‌هه‌ ده‌ردوو زمانێن کوردی وفارسی دا، گ: فه‌ژین، ژ(21)، ده‌هوک، 2000.

مسعود خالد گولی، فه‌ره‌نگا کلاسیکن کورد، چ:2، وه‌شانێن ئیکه‌تیا نغیسه‌ریێن کورد، ده‌هوک، 2009.

مولود ئیبراهیم حه‌سه‌ن، فه‌ده‌غه‌شکینی، چاپخانا: سه‌رده‌م، سلیمانی، 2000.

3.6. ب زمانێ عه‌ره‌بی:

احسن ثلیلانی، توذیف التراث فی المسرح الجزائري، رساله‌ دکتورا، جامعه‌ منتوری، قسنطنیه، جزائر، 2010.

احمد علی مرسى، مقدمه‌ فی الفولکلور، دار الثقافة، القاهرة، 1975.

دورسون، نظریات الفولکلور المعاصرة، ترجمه‌ وتقدیم: د.حسن الشامی. د.محمد الجوهری، مکتبه‌ ملك فهد الوطنیه، سعودیه، 2007.

سلوی طبرکان، الالغاز الشعبیه القبائلیه فی المنطقی، کلیه‌ العلوم الاداب، جامعه‌ مولود-تیزی وز، جزائر، 2012.

طراد کبیسى، التراث الشعبى فى الشعر العراقى المعاصر، مجله: تراث الشعبى، جزء السادس سنة اولی، 1970.

عبدالرحمن المزورى، الاساطیر فى مم و زین خانى، مجله: لالش، عدد(8)، 1997.

علی الجزیری، الادب الشفاهى الكردی، مطبعة: کاوه‌ للثقافة الكرد، بیروت، 2000.

فوزری العنتیل، الفولکلورماهو؟ دراسات فى التراث الشعبى، دار المعارف، القاهرة، 1965.

قصی شیخ العسکر، اساطیر العرب قبل الاسلام وعلاقتها بالديانات القديمة، دارمعد، دمشق، 2007.

ماجد محمد النعامی، تویفا التراث والشخصیات الجهادیه والاسلامیه فی الشعر المقادمه، مجله‌ جامعه‌ الاسلامیه، مجلد خامس عسر، عدد(1)، 2006.

مجدی کامل، اشهر الاساطیر فی التاريخ، م: القبس للطباعة، دار المکتاب العربی، سوريا، 2003.

محمد الملا عبدالکریم، فی الامثال الشعبیه الكردیه، م: تراث الشعبى، ع(3)، سنة الاولی، بغداد، 1969.

محمود القبطه، اول استعمال فولکلور فی الفكر العراقى، م: تراث الشعبى، عدد(5)-6، دار الحریه للطباعة، السنة الثالثه 1972.

مصطفى مبارک، دليل الباحث القطرى لجمع الفولکلور، الدوحه، 1985.

نادیه عبدالحمید الدمرداش. د. علا توفیق ابراهیم، مدخل الی علم الفولکلور(دراسة فی الرقص الشعبى) دار العین للدراسات والبحوث الانسانیه والاجتماعیه، مطبعة صحوة، قاهره، 2007.

58- عبدولسه‌لام نه‌جمه‌دین عبیدولا، شیکردنه‌وه‌ی ده‌قی شیعره‌ پووی زمانه‌وانیه‌وه، ده‌زگای سپێزین، چاپخانا حه‌جی هاشم، هه‌ولێر، 2008، ل74.

59- طراد کبیسى، التراث الشعبى فى الشعر العراقى المعاصر، مجله: تراث الشعبى، جزء السادس سنة اولی، 1970، ص4.

60- ماهر به‌رواری، مه‌ته‌لوکانی، مکتبه‌ جزیری، چاپخاناخانی، ده‌هوک، 2012، ل30.

61- سلوی طبرکان، الالغاز الشعبیه القبائلیه فی المنطقی، کلیه‌ العلوم الاداب، جامعه‌ مولود-تیزی وز، جزائر، 2012، ص18.

62- علی الجزیری، الادب الشفاهى الكردی، مطبعة: کاوه‌ للثقافة الكرد، بیروت، 2000، ص71.

63- جوتیار اسماعیل نه‌بی، نافه‌روکا حه‌یرانوکا کوردی، ناما ماسته‌ری، کولیژا ئاداب، زانکوی ده‌هوک، 2013، ل125.

64- فوزی العنتیل، الفولکلور ما هو؟ دراسات فى التراث الشعبى، دارالمعارف، القاهرة، 1965، ص118.

65- kenanaonline.com/users/ahmedsalahkhtab/topi

6669/66869 cs/22 فبراير 2014 / 51 قراوه / تحت تصنيف: العادات والمعتقدات الشعبیه.

66- علی جزیری، الادب الشفاهى الكردی، مطبعة: کاوه‌ للثقافة الكرد، بیروت، 2000، ص49.

67- علی جزیری، الادب الشفاهى الكردی، مطبعة: کاوه‌ للثقافة الكرد، بیروت، 2000، ص117.

6. ژیدهر

1.6. نایه‌تین قورنانی:

القران الکرم، سوره‌ قصص، ایه: 76.

القران الکرم، سوره‌ الطور، ایه: 20.

القران الکرم، سوره‌ نمل، ایه: 39.

القران الکرم، سوره‌ یونس، ایه: 14.

القران الکرم، سوره‌ ملک، ایه: 3.

2.6. ب زمانێ کوردی:

اسماعیل سێگرێ، تفسیرا ژبان، مگیه‌ ده‌له، 2006.

تاریک شوکرێ خه‌مو، ژماره (3-7-40) د میتولوژیا ئیزدیان دا، چاپخاناخانی، ده‌هوک، 2007.

تیلی ئه‌مین، نه‌فسانه‌ شیعرا هه‌چه‌رخ دا، گ:روه‌ن‌بیری نوێ، ژ(110)، ده‌زگای روشون‌بیری و به‌لاوکردنه‌وه‌ی کوردی، دارالحریه‌ للگیب‌عه، بغداد، 1986.

جوتیار اسماعیل نه‌بی، نافه‌روکا حه‌یرانوکا کوردی، ناما ماسته‌ری، کولیژا ئاداب، زانکوی ده‌هوک، 2013.

حجی جعفر، چه‌ند فه‌کوڵین ل دژمه‌م وزینا خانى، چا: ئاراس، هه‌ولێر، 2009.

سه‌نگه‌ر قادر شیخ محمه‌د حاجی، بنیاتی گێرانه‌وه‌ له‌ داستانی (مه‌م وزین) ی نه‌جمه‌دی خانى ورومانی(شاری موسیقاره‌ سبیبه‌کان) به‌ختیارعه‌لی دا،

ده‌زگای توێژینه‌وه‌ و به‌لاوکردنه‌وه‌ی موکریانی، چاپخاناخانی، ده‌هوک، 2009.

شقان جرجیس، نه‌رک و ره‌گه‌زین نه‌فسانی د چوار ورمانیێن ده‌قرا به‌هدینان دا، ناما ماسته‌ری، کولیژا ئاداب، زانکوی ده‌هوک، 2012.

4.6. ب زمانی فارسی:

مجمد رضا محمود زاده، در اسطوره و حماسه و زخم عمیق رستم ، انتشارات کاروان، چاپ : دیداور، تهران، 1384.

5.6. سایتین نه‌نته‌رنیتی:

kenanaonline.com/users/ahmedsalahkhtab/topics/66
869

۲۲ فبرایر 2014 / 51 قراوه / تحت تصنیف: العادات والمعتقدات الشعبیه .

fa.m.wikipedia.org.wiki-جام-جم.

fa.m.wikipedia.org.wiki-الاسگوره.

www.parsnaz.ir>news_detall_24116 هما پرنده‌ای نه‌فسانه‌ای

چگونه بود؟

تأثيرات الفلكلور على اللغة الأدبية في أشعار (ملا خليل المشختي)

الملخص:

يقوم هذا البحث على تأثيرات الفلكلور على اللغة الأدبية في أشعار (ملا خليل المشختي)، حيث تم تناول جميع ألوان الفلكلور و تلوناته في هذا البحث، فضلا عن اخذ الظروف السياسية والاجتماعية التي كان الشاعر يعيشها بالاعتبار، لأنها كانت السبب لظهور أشعاره، وانتشار الفلكلور بشكل واسع فيها، لذلك فهذا البحث يعد مقدمة ومحاولة في تناول أي موضوع في اطار الفلكلور، مع تحليل الموضوعات الشعرية للشاعر وكيفية التعامل معها في الشعر.

الكلمات الدالة: الفلكلور، اللغة الأدبية، أشعار، ملا خليل المشختي.

The Impacts of Folklore on the Rhetorical language in Mala Khalil Mashakhti's Poems

Abstract:

This research study is about the effects of Folklore on the literary language in (Mala Khalil Mashakhti's poems). the study tackles all the varieties and variegated of folklore also. the impact of the circumstances and bad condition of the poet's lifetime and that circumstance itself became. The reason for the appearance of his poems through which the folklore spread in a broad way. Hence. the folklore phenomenon is considered as an important topic in the literary products generally and poems in particular. Thus. folklore also is one of the important literary types of any nation's literature. Therefore. the way of using folklore with the poet is specified according to the conditions and circumstances that he went through this study is considered an introduction and an attempt to study any topic related to Folklore along with analyzing the poetical genres of the poet and the way of dealing with it in poetry.

Keywords: Folklore. Rhetorical. Poems. Mala Khalil Mashakhti.